

ברמשא, ולמה לא הוה אכיל ביממא כדי שיכנס למצה בתאוה. הא למדת שאין איסור בדבר, והרוצה לאכול חמץ עד ארבע שעות הרשות בידו, ואם רוצה להחמיר על עצמו כדר' יהודה בן כתיבא, או כדי שיכנס למצה בתאוה ינוחו לו ברכה על ראשו.

(כ') [כ"א] (ה"ג) לפיכך אין אומרים תחנונים כל ימי ניסן ואין מתענין עד שיצא ניסן, אלא שהבכורות מתענין ערב. פסח והצנועין בשביל המצה, כדי שיכנסו בה בתאוה וכו'.

שבולת רמ

7 ומה שהשווה האוכל מצה בערב פסח לבא על ארוסתו בבית חמיו, שמעתי עליו טעם⁴⁷,

וכשם שהבא על ארוסתו בבית חמיו קודם שנכנסה לחופה הקדים ביאתו לפני שבע ברכות שמברכין עד שלא תהיה ראוייה להתייחד עמו, כדאמרינן (כלה פ"א ה"א) כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, כן האוכל מצה בערב פסח מקדים לאכול ממנה קודם שיברך שבע ברכות שטעון לברך עד שלא יאכל ממנה, ואלו הן, כוס ראשון מברך עליו ג' ברכות יין קידוש זמן, אכילת ירקות שמברך בורא פרי האדמה לאחר קידוש הרי ארבע, כוס שני שמברך עליו לאחר ההגדה הרי חמישה, והיא טעונה המוציא ועל אכילת מצה, הרי שבע ברכות, ונטילת ידים לא חשיב שאי אפשר שלא נטל ידיו באכילה, וטעמו כצפיחית בדבש. **L**

וערב הפסח אסור בעשיית מלאכה מחצות היום ואילך, דתנן (פסחים ג.) [נ"א

נוסף: מקום שנהגו לעשות מלאכה בערב פסח עד חצות עושין], ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין, פירוש משחרית ועד חצות היום תלוי במנהג, ומקום שנהגו לעשות עושין ואין ממחזין בידם. ומקום שהחמירו על עצמן ונהגו שלא לעשות כדי שיהיו פנויין לתיקון צרכי המועד ולישת המצות להכין הכל מבעוד יום כדי להסב מהר, וכדאמרינן (שם קט.) חוטפין מצה בלילי פסחים—בשביל תינוקות שלא ישנו אין עושין, שמאחר שנהגו שלא לעשות אין רשאי לשנות ממה שנהגו, אבל מחצות היום ואילך אסור בכל מקום, כדאמרינן עלה בגמרא מאי איריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וימים טובים נמי, דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם, ומשני התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור שהיא תשע שעות ומחצה, הא סמוך למנחה שרי, הכא מחצות היום אסור. אי נמי התם סימן ברכה הוא דלא חזי שמותי לא משמתינן ליה, הכא שמותי נמי משמתינן ליה. ועל זה כתב בעל המאור זצ"ל (שם טו:) נראה

כתב רבינו ישעיה זצ"ל בפסקיו בפרק ערב הפסח (פסחים קת.) רב ששת הוה יתיב בתעניתא במעלי יומא דפסחא משום דהוה אסטנס, ואי הוה טעמי מידי בצפרא לא הוי מהני ליה לאורתא, ועלה גרסינן בירושלמי דילמא בכור הוה רב ששת, ומסיק לא אסטנס הוה. ומוכיח משם שהבכורות נוהגין⁴⁸ להתענות ערב הפסח, וכך נוהגין עכשיו בכל קהילות המערב, וכדבריו מצאתי במסכת סופרים בפרק

47. כ"כ בווהר פנחס רנ"א, ב. טעם זה הובא בראבי"ה סי' תקכ"ה, באבודרהם בסדר האגדה, בדרשות ר"י בן שועיב לשבת הגדול, ובמהרי"ל שם סי' ג'. והאריך לבארו בספר צרור המור פרשת ויצא. והאם להחשיב נטילת ידים או שההיינו ואשר גאלנו, ראה בשו"ת מהר"י ווייל סי' קצ"ג ובפרישה סי' תע"א. טעמים אחרים כביאור הירושלמי עם נפ"מ לדינא כמו שיובן למעיין, ראה בבה"ג סי' י"א, ובכלבו סי' מ"ח.
48. מלשון רבינו נראה שהוא מנהג ולא חובה. אכן כן דעת רוב הראשונים, אכן יש הוראות בתשובות האחרונים שצריכים ישוב לפי זה, ראה שו"ת חוט השני סי' כ"ה, רב פעלים ח"ד אר"ח סי' ל"ה. ועי' בברכ"י סי' ת"ע סק"ג שכתב דנשתרבע כבר המנהג לקבוע תענית זו חובה.

דין ערב הפסח באכילת מצה וחמין ובכורות שמתענין ערב הפסח

סדר שבלי הלכות הלאה
רבינו צנצק"ג ליו אורח הרומא צ"ב
י"ז א אלול 4. כ"ב כ"ג אגון

רגו' [שמות יב לד] וכי לא היו להם עבדים ושפחות אלא שהיו מחבבין את המצות, הג"ה במיימוני [חמץ ומצה פ"ה אות צ]. ואל יסיע לא גוי ולא חש"י לא בלישה ולא בעריכה ולא באפייה דלאו בני שימור נינהו. להסיק התנור בלולב כיון דאיתעביד ביה מצוה חדא יתעביד ביה מצוה אחריתי. ומהר"י ז"ל היה רגיל לעשות ממנו היסק בפי התנור בשעת אפיית המצות משום דיש שבת עצים בפת. ונ"ל דה"ה לעשות סימן בספרים בציציות הגזרקים מהאי טעמא.

לצורך. וכן כתב בא"ח בשם מהר"ם. וכן קדירה שאחזו בה האור מותר לכבותה אשר"י. ואיפכא נמי כשם שאסור לכבות שלא לצורך כך אסור להבעיר שלא לצורך. ומשום הכי אסור להדליק נר של אבטלה כדאיתא בירושלמי. כשאופין ביי"ט אסור לקנח הכלים דהוי שלא לצורך י"ט. הספל יקנח ויעשה בו סדר, והעצים שקורים בלי"א וועלגר הולצר וכן השטופפ"א אייזין בל"א יטילם למים צוננים עד מוצאי י"ט. וכלי העץ אל יקיפם אלא יכבידם שיהו למטה מן המים הש"י ז"ל. המצות לא יהו רחבים יותר מדאי דהוי כמו אשישה וכתוב [זכרים טו ג] לחם עוני. בע"פ יכול לאכול פירות וכה"ג ובלבד שלא ימלא כריסו ממנו, הרמב"ם [חמץ ומצה פ"ו הי"ב].

מי ששם מרור שלו קודם הפסח בקרקע כדי שיהא לח ויפה ושכחו ולא הוציאו מן הקרקע קודם י"ט מותר להוציאו ביי"ט כיון שלא נטעו ליניקה ועומד לאכילה, רוקח [הל שבת ס"ו נט]. מצאתי בספר פרנ"ס, כשיבא ע"פ בע"ש [נראה דצ"ל כשבת] נוהגים מקצת בני אדם שלא לתקן ורומזי"ל תוך החמץ וכן אין לפרר מצה ברייב"א אייזין ואומר שאסור לשבר המצה קודם הסדר. ונ"ל הטעם דחיישינן דילמא אתי למיכל מיניה כיון שמתעסק בו כדחייש רבי יהודה בפ"ק דפסחים [י ע"ב] שלא יבדוק לאחר זמן איסורו דילמא אתי למיכל מיניה. וכן רבנן אסרו לקצור חדש קודם י"ו בניסן מהאי טעמא וטעמא דמסתבר הוא.

וכדאיקלע פסח ביום א' אל יאפו המצות בע"ש מטעם דפרישית לעיל אלא יאפו אותם במ"ש. וימדוד הקמח לשתי הלילות בע"ש וכו' כמו שמפורש בפנים. והנשים אל ידליקו שום נר עד שיתפללו ויבדילו בתפילה. ואותם שאינם יודעים להתפלל אל יעשו מלאכה עד שישמעו הבדלה בשאר ימות השנה וסגי כדימרון בא"י המבדיל בין קודש לחול. ואמר הר"י ז"ל דבמ"ש לי"ט כיון דלא מצי למימר בין קודש לחול לא סגי אם יאמר ברוך אתה יי המבדיל בין קודש [לחול] [לקודש] כיון דלא אשכחן הבדלה זו בהדיא באורייתא. אבל האגודה כתב דמברכין בין קודש לקודש, וכן אני מורה. והרגילים לאפות שני ימדדו עשרון קמח בעי"ט משום דאסור למדוד ביי"ט. ואל יפריש חלה מן העיסה דא"כ היה אסור לאפותה דהוי אפייה שלא לצורך. אלא יעשה עוגה קטנה ולא יקרא לאותה עוגה שם חלה כלל. ולאחר אפייה יניח כל המצות בכלי ויזהר שלא יהא יוצא שום מצה לחוץ לכלי והעוגה קטנה יהא נוגע לכל המצות. והכי משמע בהג"ה באשר"י [פ"ג ס"ו ת]. ויטלטלם אצל התיבה או כלי שרוצה להניח בתוכו החלה ויברך להפריש חלה. ויניחנו בתוך הכלי ואל יטלטל החלה לאחר הפרשתה אע"ג דאיכא כהן קטן בעיר דאין נוהגין לתת החלה לכהן קטן ומעתה הוי מוקצה. והטעם נ"ל דחיישינן שמא יפרר ואתי לידי תקלה או שמא משום דלא מוחזקינן בזמן הזה בכהן ודאי. ובחול המועד ישרוף החלה. והתנור יכול לכבות ולצנן דכשם שהותר הבערה לצורך כך הותר כיבוי

והאוכ"ל מצה בע"פ כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, דקודם שהותר לו מצה בעי ז' ברכות וכן ארוסתו בעיא ז' ברכות. ונ"ל דז' ברכות הם בורא פרי הגפן א', קידוש ב'. שהחיינו לא קחשיב דאומרו אפילו בשוק, וברכה דטיבול ראשון לא קחשיב דחיובא לדרדקי. ואשר גאלנו ג', בורא פרי האדמה ד', על נט"י ה', המוציא לחם ו', אכילת מצה ז'. והאשר"י [פ"ג ס"ו כד] דאינו מברך בורא פרי הגפן אכוס שני שמא חשיב אשר גאלנו ב' ברכות תחלה וסוף. ברכת הלל לא קחשיב אפילו לדברי רבותינו המצריכין לברך משום דיש מקומות שלא נהגו לומר הלל על השלחן. L

דין אכילת מצה ואפייתה בערב פסח

7 ← (ג) בירושלמי פרק ערבי פסחים (ה"א),

אמר ר"ל האוכל מצה בערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו ולוקה, וכי מה ענין ארוסה בבית חמיו אצל מצה, אלא לומר לך מה אסור לבא עליה בלא יו"ד ברכות, אף מצה אסורה לאכול עד שיעשה י' ברכות. תני ר"י בן בתירא בין מצה בין חמץ אסור לאכול. ר' סימן בשם ריב"ל אמר רבי לא היה אוכל לא מצה ולא חמץ, מצה לא אכל מן הדא דר"י בן בתירא, ורבי תלמידו דר"י בן בתירא היה ולא מתלמידי דר' יעקב בן קרשאי היה, אלא רבי בכור היה. א"ר מני ר"י אבא בכור היה והיה אוכל, א"ר תנחום לא מן הדא דרבי אסטניס הוי כד הוא אכל ביממא לא אכל בלילה, ולכן לא אכל ביממא כדי שיכנס לאכול מצה בתאווה (ס"י

רפכ). L

(ג) ערב פסח סמוך למנחה היינו מט' שעות למעלה לא יאכל אדם כדי שיכנס לפסח ויאכל בתאווה, ולאחר שביטל חמץ צריך לרחוץ ולטהר עצמו, כדאיתא בר"ה דף ט"ז (ע"ב) תניא ובנבלתם לא תגעו, מכאן אמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל.

(ד) כל אדם צריך לעסוק במצות משום חבוב מצוה, שנאמר (שמות יב, לד) ומשארותם צרורות בשמלותם על שכמם, וכי לא היו בהמות להניח עליהם, והא כתוב (שם לח) וגם ערב רב עלה וצאן ובקר, ולמה שם על שכמם, אלא משום חביבות מצוה (מכילתא בא, פסחא פ"ג). וכשטוחנין החיטים צריך יהודי אחר לילך לבית הרחיים בשביל שימור, וכן משמע פ"ק דחולין דף ז' (ע"א) בענין ר' פנחס בן יאיר אתא ההוא גברא דהוי דרא חטי

לפסחא אמר למיא חלוק נמי להאי, דהא במצוה קא עסיק.

(ה) בשלהי בפרק כל שעה דף מ"ב (ע"א) אמר ר' יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו, פירוש שעמדו לילה אחד, ומפרש טעמא בפרק מי שהיה טמא דף צ"ד (ע"ב), ביומי דניסן המים שבמעיינות חמין שעדיין ימות הגשמים הוא וחמה מהלכת בשפוליו של דקיע, לכך כל העולם צונן והמעיינות חמין, הלכך שואבין בלילה. והמים מצטנן. ודוקא מן המים ומן הנהר שואבין ולא מן הבאר. ולא ילוש אלא במים שלנו הלילה, אפילו שהוא יום מעונן יומא דעיבא כולה שמשא. וכן תניא אשה לא תלוש בחמה, ולא במים שעמדו בשמש, ולא ביורה נחושת שהוחם כל שעה. כתב אבי העזרי (ראבי"ה ס"י טו) עברה ולשה במים שלא לנו הלילה נראה דמותר. ויש מביאין ראייה מדרב מתנא, ואינו ראייה, ששם טעו ולא עברו וליכא למקנסיהו שלא לאכול. ונראה לי היכא דלא אפשר שרי. ופעם אחת לשו במים שלא לנו, ואסר הרב ר' יב"ק כל המצות מפני שלא לנו המים הלילה, ולא להנות מהם לפי שבחול המועד היה.

(ו) איך מתחילין לאפות אלא בשבעה שעות ומחצה, כהקרבת הפסח בזמן הפסח לאחר ז' שעות ומחצה, כדמשמע בריש פרק תמיד נשחט (פסחים נה). אף על גב דבתוספתא (פ"ב הכ"א) משמע שאדם יוצא במצה ישנה, מיהו לכתחילה לא יתחיל לאפות עד ז' שעות ומחצה. וראיתי מהא דאמר בשילהי פרק ערבי פסחים (קכ), אכל מצה לאחר חצות לר' אליעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו, מאי טעמא דאתקש מצה לפסח. ובמעשה הגאונים

ראיתי יהודא ביטל חמץ אפה מצות קודם.

(ז) ערב פסח שחל לאפות בע

מצוה בשעתה, ואחת חמץ דם זבחי מצינו; הוקשו מצות לפסח ב ק"כ, צלי אש ומצותו אלא מז' שעות ומחצ; מצות. ואכילת מצות כדאמר רבא שם אכל חצות לר' אליעזר בן חובתו, ואסור לאכול ושיקדש ויאמר הגדה נ תאכלו מצו

(ח) בפ"ק דפסחים: להיות בי

וכו', ומשיירין מן הטו ובירושלמי איתא ואו ר"ט¹¹ ופירושו לסו אפרים אומר¹² שאותן סעודות, כי חייב אדם בשבת. אכן יש נוהגי שבת. ויש אומרים מכ: כמה ימים שירצה קודם מחמץ. ועוד ראייה מז תודה ורקיקי נזיר עשא בהן, ואמרינן בפסחים לחמי תודה ביי"ד. ותו הכ"א יוצאין במצה יש

11. קצת נראה שט"ס הו' הוא עצמו לקמן (ראז"מ).
12. בדוקא ובמרדכי כתבו
13. נראה שיש כאן חסר
פנינן לחם עוני, ואיתא כי לקט סי' ס"א, ומה שכתב

דינו אפי' צרי' מנאן א
וצ"א לאור אי' בכרון סופרן

תעא איסור אכילת פת אחר שעה עשירית בערב פסח, וכו' ג' סעיפים:

למעלה. מצה נמי לא, שהיא אסורה ו אפילו כל (א) היום של ערב פסח, שכבר אמרו חז"ל (ירושלמי פסחים פ"א ה"א) האוכל מצה בערב פסח ו כבועל ארוסתו בבית חמיו, כלומר דכמו שהבועל ארוסתו בעודה בבית חמיו לוקה עליה מכת מרדות מדרבנן על שמראה גדול תאותו, ושהוא להוט ושטוף בזימה, ולא יוכל להתאפק עד שמכניסה לחופה שמברכין עליה ו ברכות, כן הוא האוכל מצה בערב פסח. מראה תאותו ורעבתנותו, שאינו יכול להתאפק להמתין עד הלילה שיברך ו ברכות קודם שיאכל המצה, כגון ברכות יין, קידוש, (גר) ג זמן, נפילת ידים, בורא פרי האדמה דירקות, וברכת המוציא, וברכת על אכילת מצה, לכן לוקין אותו עליו ג"כ מכת מרדות מדרבנן אם אוכל ביום קודם ברכו כל הברכות הללו. הילכך לא משכחת פת

אל כל אדם אע"פ שאינו בכור או אסמנים אסור לאכול פת בערב פסח (א) מתחלת א שעה עשירית ולמעלה, ונתנו לו חז"ל (פסחים קו ע"ב) שיעור זה כדי שיאכל מצה לתאבון בלילה, אבל אוכל הוא בשר מעט ב ופירות ב וירקות, ובלבד שלא ימלא כריסו מהם: * הג"ה וע"ל סימן רמ"ט סעיף ז' (וסימן מע"ט סעיף ג'): שלא יוכל לאכול אח"כ בלילה מצה לתיאבון. ויין מותר לשחות הן רב ד הן מעט, כי הוא גורר תאות המאכל, ויש אומרים דדווקא ה הרבה מותר לשחות, שכשהוא שוחה הרבה גורר תאות המאכל, אבל יין מעט לא ישחה משום דמסעד סעיד א [ב]:

ב וקודם שעה עשירית מותר לאכול פת, ומדו הפת שיאכל, חמץ אסור מתחלת שעה חמישית ולמעלה, כמו שאמרנו

הגהות מוהר"א אול"אי

תעא א [והרב בספר שלחן ערוך פסק כ"ש אומרים.

אל"ה זוטא

תעא (א) עיין בשלטי גיבורים ר"פ ערכי פסחים: (ג) ששמע לי מפוסקים דליל ערב פסח מותר. מיהו ראיתי בשיירי כנסת הגדולה דקצת נוהגין איסור מר"ח: (ב) זבן פסקו בש"ע ובי"ח:

אל"ה רבא

תעא (סעיף א) א משענה עשירית וכו'. היינו רצעים היום מיד אחר שעה ע'. והא דלקמן סי' תרל"ט [נ"ג] דלוסר מחלות, פירשמי בצליה וזע"ה שם [ס"ק יא] דבערב פסח דלין הימר אלף במנה עשירה שאני. וגיסי הרב [נחמק יעקב סק"א] מירך דרמ"א לטעמיה דצמדניות אלו אין נוהגין במנה עשירה כלל, ופת פשיטא דאסור לכן לא הגיה [ר"מ"א כלום ע"ש. ומ"מ על הלבוש נשאר קשה, ועיין סי' תקכ"ט [א"ר] ס"ק (ה') [כ"ז]:

ב פירות וכו'. והוא הדין בשר ודגים וצליס (כלבו סי' מט):

ג וירקות וכו'. והמוס' בעירובין דף ג"ה ע"ב ד"ה לן כתבו דירק מי מנגר גריר אלף מנושל משביע דנדר קל (מג"א סק"ג). ותק יעקב [סק"ג] הקשה דהתם קאי שחלפתינן ב פת, אלף ירק לבד מותר אף מנושל ע"כ. וי"ל דא"כ מאי מקשים המוס' שם מפ' חולין [שם קמ ע"ג] דבר כי רב לא ליכול ירקא וכו', דילמא מיירי התם בלף פת כמו דפירשו שם בירק מי:

ד הן מעט וכו'. (טור). והא [ד]אמרין צנכות דף (ל"ו) נה ע"ב עובא מיגרי פורתא סעיד, פירש מהר"ל [עגרות ה' פמ"ח] וז"ל [ס"ג] היינו דמעט סעיד אף שנגרר הרבה, ויש אומרים דלוסרין נמעט פירשו במוס' [צנכות שם ד"ה עובא] כששומה הרבה אינו סועד כלל, וכששומה פורתא סעיד ואינה מנגר, והש"ע וז"ל פסקו כ"ש אומרים. ובאמת י"ל ראיה לפירוש הטור, דאי לפירוש המוס' קשה קלת מאי פריך הש"ס שם ומי סעיד כלל והא כתיב ויין ישמח לבב נהמא מסעד חמרא לא מסעד, דילמא קרא צנכות יין מיירי. ועוד מאי מיימי רבא ראיה דשמי כולל יומא צנכתיס דף ק"ח [ע"א] מבין הכסות אס רבא לשחות ישחה, דילמא יש לחלק דהתם מעט הוא. ואף דמרדכי [שם לו ע"ג] כתב דזה נמי מיקרי הרבה, מ"מ קשה מנ"ל לש"ס לדייק מנייה לשחות כולה יומא כיון דמנינו חילוק בין רב למעט. ומ"ש הט"ו [סק"ח]

הגהות והערות

תעא א וי"ל תוס' שם, אלא אי אמרת מסעד סעיד, והא דאמרין ב' כיצד מברכין [ברכות לה ע"ב] דחמרא מסעד ומשמח, מפרש התם דטובא גריר פורתא סעיד, עכ"ל. ב ע"י פרי מגדים משב"ז סק"ב. ג נראה שחיבת נר נשחרבב כאן בטעות, דאי מיירי במוצ"ש א"כ הו"ל למנות גם הכדלה, ולא מסביר כלל לומר דכוונתו לנר דהדלקת נר יו"ט גם דהו"ל להקדימו והשחא נמצא בריוק ז' ברכות על הסדר, ונטי"י הזכיר לפני הטיבול לדעתו סי' תע"ג דמברך, ועח"י סק"ו.

היאון מוהר"ו מרצ"י יפה צ"ל

משבצות זהב

על כוס שני, חשיב גאלנו כ' ברכות תחלה וסוף, י"ע.ש. ועיין פרישה
 [אח"כ] וכנסת הגדולה [נהגיה]. והלבוש [נעתי] בן חשיב יין קידוש זמן
 על נטילת ידים פרי האדמה המוציא ומצה, ועיין עולת שבת נ"ק
 ב', ואינו יודע א"כ יהיה אשר גאלנו וכוס שני לידיו, וי"ל יש בכלל
 מאתים מנה, ועיין חק יעקב נ"ח [ועיין ר"מ ז"ל פרק ו' מחמץ
 מצה הלכה י"ב דלוקה מכות מרדות. ולכאורה בליל ט"ו בלא ברכה
 נמי ככלה בלא ברכה, ואמנם למה שכתב הבית שמואל באה"ע
 [סימן] ג"ה אות א' להר"מ ז"ל [אישות], ו' כלה בלא ברכה היינו
 תופה, א"כ בלילה י"ל דאין לוקה מכות מרדות, ולהמרדכי שם
 נכתובתו ומה קנט בהגה] משמע מטעם ברכות, י"ע.ש. ואם אכל חצי
 זית מצה בערב פסח אם לוקה מכות מרדות, ביארתי בספר שושנת
 העמקים בכלל מכות מרדות [כל ט',] ובפקא מינה לפסולי עדות
 דרבנן, כמו שכתבתי בארוך. ועיין ר"מ פרק ו' הלכה י"ב שיהיה
 היכר לאכילתה, משמע אף פחות מכזית לכאורה, וצ"ע * : (ב) ויין.
 עיין ט"ז. עיין תוספות ברכות ל"ה ב' ד"ה טובא, כתבו דאסור
 לשתות קודם הלילה מעט יין, רק הרבה. והטור סובר הפירוש בגמרא
 פורחא סעדי היינו ב' מעט, כפירוש התוספות, אלא דסובר דקודם
 לילה יכול לשתות מעט יין, הואיל ושותה ב' כוסות לפני המצה
 מצטרפין והוה הרבה יין וגורר. והתוספות סוברים מה ששותה מעט
 קודם הלילה אין מצטרף לב' כוסות שבליילה וסעיד ואסור, אבל
 בין הכוסות אף מעט מותר דמצטרף עם הב' כוסות והוה הרבה
 וגורר. ועל זה מביא ראיה מדורבא מיימי ראיה בין הכוסות שותה,
 אלא דגריד, דלמא חליפוך דרוקא פורחא גריד והרבה סעיד ואיך
 עשירה, דלס לא כן למה ליה ל' עקיבא [פסחים לו, א] למס עוני פרט לשמן
 זבנא, עכ"פ היכא שהרוב דבש, והמ"א הוכיח אף הרוב מיס אינו יולא ידי
 זבנא, ועיין פ"י חשק [לוח ט]. ועיין מגיד משנה [נחמק ומה] פרק ו' הלכה ה'
 הב"מ הקשה כן. ומי שאין לו בליל א' וז' כי אם מנה עשירה עם קלת מיס
 יוכל ולא יבדק אכילת מנה, ואפשר אף בלי מיס כן, ועיין אליה רכב
 [ק"ח ט]. וצ"ע. ועיין לעיל סימן תס"ב [באר היטב] ס"ק א'.

אשל אברהם

ז' בר זי רב דלא נפישא ליה ריפמא לא ליכול יקחא דגריד למס, ונמנושל
 און גורר ללמס. ועיין אליה רכב אות ג' הקשה בזה, ולמ"ש כאן גלאה
 כמ"ש. ותמרי עיין סימן ר"מ זמ"א אות כ"ה, י"ע.ש. וכאן משמע כל
 הפירות מעט שרי, לנב ה' מיני: ד' מעט. עיין מ"א. ודעת הב"מ ז'
 כוסות היינו ז' רביעיות הוה טובא, ומשום הכי בין הכוסות שאלי לשתות
 אף מעט דמצטרף עם הב' כוסות וגריד, מה שאין כן קודם לילה לא
 מצטרף הואיל ופסקי הרבה, ועיין ט"ו [מ"ק ט]. ולפי זה שיעור יין רב
 ידעין ז' רוב רביעיות. והמ"א כתב דלא קשה מידי, דאי נמי ז' כוסות
 הוה מעט הוה כפילה א' כו', והראיה דמימי דעכ"פ הוה רחוי ללסור
 לשתות בין הכוסות, דכל דאפשר למעט עדיף עפי אפילו באכילה, אלא
 דטובא גריד וא"כ כל מה דשותה עפי מעלי עפי דגריד, וא"כ אין לידע
 כמה נקרא הרבה, אלא הואיל ובכרזה שותה ז' כוסות כל מה ששותה יומר
 עדיף טפי, ודומק. ועיין אליה רכב [מ"ק ט]: ד' מצדה. עיין מ"א. הוכיח
 דלא כמ"ש, דכל שיש מי פירות אף שיש מיס הרבה יומר ממי פירות אינו
 יולא ידי חובנו דפסק, מפסקים ל"מ כו' ומסימן קס"ח סעיף ז', עיין מ"א
 שם אות ט"ו, וסימן קפ"ח אות ט', ושם יורד והציא דיעות אי מן התורה
 חייב ללכול פת או מרדבנן, ובפסק מחייב בליל א' כזית מנה. ובסימן ר"פ
 [מ"א ד"ה נחמק משמע דהוה אולכין נצבת פת שנילוש נמי פירות, מולין
 בטערה, ש"י מה שכתבתי שם. ומה שכתב המ"א ופיר"ש דמי פירות לנב
 און חממין, וא"כ למה לי למס עוני, ר"ל הב"מ שפירש דמה שכתב הטור
 מנה שנילוש נמי פירות היינו בלי מיס שאין צל לידו חמון, והיינו דאינו
 יולא ידי חובנו דכמי דנכריס טו, גו, לא חאלל [עליון חמון] [גויג'] חאלל
 מנות, כל שצ"ל לידו חמון ומי פירות בלי מיס אין צל לחמון דא, א"כ
 אדרבה לפי מה שכתבתי מוכח דגם עם מיס אינו יולא ידי חובנו דהוה מנה
 שיעור תשובה.

תנא (מ"ו ס"ק ג) יכול
 צשתות קודם הלילה מה
 שריצה כו'. נראה כוונתו
 דכאמור הוא והצורך רבא
 בש"ס, וכן הפוסקים,
 להשמיענו דמותו לשתות
 יין בערב פסח, ולכאורה
 מלתא דפשיטא היא, שהרי
 חמנו תולל לשתות שני
 כוסות קודם אכילת מצה,
 ועל כרחק שאין יין מויק
 לתאות המאכל, ועל כן י"ל
 דהוה סלקא דעתך אמיתא
 דאסור, והא דהתירו ב'
 כוסות שני שני כוסות
 לחל, או שאמר דרוקא
 סמוך לסעודה חמורו משום
 דחשבי כאכילה אחת וכמו
 שכתב בבג"א ס"ק ד', אבל
 קודם הלילה שיש הפסק
 בין השתי לאכילה אסור,
 וקא משמע לן דאפילו הכי
 שרי, או שאמר דודאי אין
 חילוק בין סמוך לאכילה
 או לא, רק דסלקא דעתך
 אמיתא דרוקא שני כוסות
 אינם מפסידיס תאות מאכל,
 אבל יותר מזה שהוא
 מפסיד תאות המאכל
 ואסור, וקא משמע לן דלא.
 והנה אם נאמר דסלקא
 דעתך אמיתא לחלק בין
 סמוך לאכילה או לא וקא
 משמע לן דאין חילוק,
 חיקשי דמנא לן באמת דאין
 חילוק, דלמא שפיר יש
 לחלק ביניהם, והא דרבא
 שתי במעלה יומא דפסחא
 היינו טובא דייקא, אבל
 פורחא אסור בערב פסח,
 דאין השתייה של ב' כוסות
 הסמוכה לאכילה מצטרפת
 לסמוכה שאין סמוכה
 לאכילה, וא"כ איך פסק
 הטור להחיר בפורחא, לזה
 כתב הט"ו דלא בא הטור
 להודיע אלא כו', ר"ל,
 דדאי סברא פשוטה היא
 להטור דאין חילוק בין
 סמוך לאכילה או לא, רק
 שבה להודיענו דגם יותר
 מבי כוסות אין הפסד
 לתאו, וא"כ אין לחלק בין
 סמוך לפורחא אף בערב
 פסח, ולזה כתב שו"ת מכוון
 בסוגיא כו', וקשה היאך
 יליך כו' דלמא דרוקא בין
 הכוסות אין חילוק בצ"ל,
 ור"ל שאם תאמר שצ"ל
 מצטרף השתייה שלפני
 האכילה לשתייה שסמוך
 לאכילה א"כ לא פריך מידי,
 ד"ל דרוקא בין הכוסות אין
 חילוק, וימא שהוא רחוק
 מהאכילה, והוא ג"כ
 קושית המג"א ס"ק ד',
 אלא וראי כדפרישתי כו',
 ר"ל שעל זה אין צורך
 לראיה, דודאי לא מסתבר
 ליה להשי' לחלק בכך, רק
 עיקר הדין הוא דאף אם
 מוסף במהלי שאין חלק
 וא"כ ממילא שאין חלק
 בין סמוך לאכילה או לא,
 וא"כ שאין חילוק בהו,
 שפיר כתב הטור דאף
 פורחא מותר, כן נראה
 לעיני:

(מ"א ס"ק ה) כמו גבי תורה
 כמו שכתבתי לעיל. ובשי
 שמן מצבה בלאו הכי מוכח
 דאין יוצאין, מרממעטין
 [פסחים לו, א] מלחם עוני
 וכו'.

תנא (ב). ויין מעט כו'. עיין טור וב"י [ג"ה ומ"ש יין] וט"ז [ס"ק ב]. ועיין
 בספר רב משולם דף ד' ע"ד [סימן ג] מהגאון חכם צבי ז"ל [ש"ת חכ"ט
 צבי תוספות ח"ט סימן ט] ליישב הטור דכיון דסופו לשתות תרי רובי כסי קדמאי
 הוה ליה טובא, ע"ש:

מחצית השקל

מער החוש וגסנין דמתקלקל ע"י זה תאות המאכל: (פ"ה ס"ה ס"ה כו').
 וראייה ממנוחות. ר"ל, דהוה צריכים להיות מצה נילוושה בשמן עם מים:
 היות תודה כו' יוצאין בהן. ר"ל, אם עשאן למכור, דאם עשאן לעצמו
 אינו יוצא דבעינן מצה המשומרת לשם מצה לאפוקי הני דמשומרים לשם
 זבא, או משום דבעינן משומרת לשם מצה הנאכלת לשבעה ימים לאפוקי
 הני דאין נאכלים אלא ליום ולילה. אבל עשאן למכור, דדעתו היה מיד
 אם לא ימכרן יקחן לשם מצות של פסח, והוי משומרת לשם מצה ולמצה
 הנאכלת לשבעה. ופרוך ותיפוק ליה דהוה מצה עשירה ולמה לי קרא דאינו
 יוצא אם עשאן לעצמו, וגם אי עשאן למכור למה יוצא: משבעה עשרונים.
 פחות שליש עשרון, כן הוא ברש"י [פסחים לו, ב] ד"ה רביעי: דאם לא כן
 מאי פריך כו'. ניהו דלא אסיק לחלק בין שמן מרובה למרעט, מכל מקום
 הוא ודאי ידע דהיה גם במנוחת מים, דהא ברביעית שמן לבד אי אפשר
 לעשותן עישה ולאפוחן: ובסוף סימן קפ"ח איתא כו' כוית פת. ומהאי
 טעמא כתוב שם דאם שכח ביום טוב יעלה ויבא בכרבת המזון צריך לחזור
 ולבדק ברכת המזון: וא"כ מאי רבותא דלי' ראשון. ר"ל, דאמרינן בסכה
 דף כ"ז [נ"ט] דחכמים סברא להו דאין חיוב לאכול כי אם ליל ראשון של
 פסח וליל ראשון של סוכות, ושאר הימים אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל,
 הא בכל יום צריך לאכול פת. ואע"ג ד"ל דהני שני לילות דהיינו ליל
 ראשון של פסח ושל סוכות החיוב הוא מן התורה מה שאין כן בשאר
 הימים אינו אלא מדרבנן, מכל מקום משמע מדברי מ"א סימן רנ"ד ס"ק
 ב' דסכה י"ב, ב"ה מחיין מבואר כן להדיא, שהקשה על קרא [שמות יב, יח]
 דבערב תאכלו מצות, למה לי, תיפוק ליה דבלאו הכי צריך לאכול פת
 ביום טוב, ע"ש: אבולו מצה עשירה. ותירוק זה מספיק על ליל ראשון
 דפסח, ועל ליל ראשון של סוכות כתב תירוק אחר, ע"ש: בלילה אפי"ו
 יש בה מעט שמן אין יוצאין. והיינו לפי מה שכתב הר"ן דביום אפשר
 שיאכל מצה עשירה, והוא אינו דאפשר דביום אוכל בצקות של גוים
 שירע שצוה חמץ, ורמזא כן אינו יוצא בהן ליל ראשון דאינו משומרת
 לשם מצה. כדאיתא [פסחים דף מ' ע"א, וכן משכחת לה בחלת תורה
 ורקיקי נזיר דהן מצה ורשאי לאכול, ואע"פ כן בליל ראשון אינו יוצא
 בהן, אלא דהר"ן חרא מינייהו נקט דהיינו מצה עשירה. וראיית מ"א אינו
 כי אם מדברי הר"ן שתייר דביום אוכל מצה עשירה, והיינו על כרחק שאין
 בה מעט שמן, מכלל דהאיי גוונא אינו יוצא בלילה: כמו שכתבתי לע"פ
 ועוד דמי פירות כו', בצ"ל: וא"כ א"כ פ"י דלחם עוני. דמיניה ממעטין

חכם רשאי לדרור בתוכו, ודלמדי חכם צריך ליהר יותר ולחוס על ממונו,
 וירק דמיהן קלים שהן בוול. וקשה תוספות אדרבא האמרינן בשבת וקא,
 ודלמדי חכם לא יאכל ירק דגריד, ותירוצו דבשבת איירי בירק חי,
 ובגירובין ר"ל להיכי ירוק בוול לי תלמידי חכם לדרור שם, כיון שהוא
 בוול יכול לקנות ירק ויבשלנו, ומבושל משביע בדבר קל, א"כ אין לאכול
 בערב פסח (ואפשר דגם ער"ד עפ"י ל"ו כירק). אך בחק יעקב [סימן ג]
 חולק, דהתוספות מייירי כשמלפת בו פת, אבל ירק לבד אפילו מבושל אינו
 משביע. ולדידיה צריך לומר הא ללא חלקי התוספות דבשבת מייירי שאכלו
 בלא פת, דהתוספות ניהא להו טפי לאוקמי כדרך האכילה שהוא עם פת:
 (פ"ד מעט כו'. בין הכוסות. היינו בין שני כוסות הראשונות שלפני
 הסעודה. משמע אפילו אין רוצה לשתות כי אם כוס אחד מותר, והא מעט
 מספיק סעיד אסור: אלא מה ששותה קודם לכן כו', ר"ל, הא דאסר בשו"ע
 לשתות ביום מעט, וכן כתב המרדכי גופיה בריש פרק כיצד מברכין נ"ו)
 קיין כמו שכתב הב"ה, ואמאי הא אפילו מעט ששתה ביום, כשיצטרף עם
 שני הכוסות הראשונות הוי טובא: וצריך לומר דשני כוסות כו' מקרי ג"כ
 טובא. דאם לא כן האריך תשני חכמים לכתחלה לשתות שני כוסות וע"י
 זה לא יאכל מצה דאורייתא לתיאבון, ושמא לא ישתה בין שני הכוסות
 והוי יין מעט דסעיד, אלא על כרחק דגם שני כוסות מיקרי טובא וגריד.
 ולפי זה צריך לומר הא דאייתי רבא אריה לדבריו בדף ק"ז ע"ב מדרתן
 נקי. בן שני כוסות הראשונות מותר לשתות, ואמאי הקאכיל למצה
 אכילה גסה, אלא שמע מינה מיגורר גריד, (ת"ל) הוה ליה להביא ראייה
 מדרתנן רבנן לשתות שני כוסות לפני הסעודה וכמו שכתב מ"א, וצריך
 לומר דרוקא עדיפא מיניה מביא ראייה, דאפילו בין דרשות מותר לשתות,
 ועל כרחק דגריד. אבל לפי תירוק מ"א שכתב כאן אחר זה, בלא הכי אחי
 שפיר: וזכנו שכתבתי סימן רצ"א. ומאי טעמא אם נמשכה סעודה שחריה
 של שבת עד זמן מנחה טוב שיתלק הסעודה לשנים ויכרך ברכת המזון
 ויהיה ידיו ויכרך המוציא ויאכל סעודה שלישית, דעדיין האצטומכא פתוחה
 ויהיה אפשר לאכול לתיאבון, שאם לא יאכל מיד ויבטע, עד אחר המנחה,
 אפילו יפסקי סעודה עשוי ולא יאכל עתה לשתובע, מכל מקום בגמרא
 אכילתו נסתמה האצטומכא ויאכל סעודה שלישית אכילה גסה: מה פיתיה
 ראייה כו'. היא ראייה גביל שהביא רבא: כמו שאכ"פ הרבה, ר"ל, אי לאו
 אם אכל הרבה שבת, אלא על כרחק דגריד כששותה הרבה. ומכל מקום
 כתב הט"ו [טף ס"ק ב] וכן החק יעקב [סימן ט] ויהיה מראי לא ישתה, דא

לפי אשר אמרנו אתי שפיר, דכל יין בעולם הוא סועד קצת, ומקשה וחמרא מי סועד קצת והכתיב ויין ישמח לבב אנוש אבל לא סעיד, וזה הפי' הוא בכון לפי סוגיית הגמרא בלי קושיא. ומדברי הרמב"ם (פ"ו מהל' חו"מ) אבל הוא אוכל מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהם ע"כ. ונראה שפי' הרמב"ם כך מדאמר ר' יוסי אבל מטבל הוא במיני תרגימא ולא קאמר אבל אוכל מיני תרגימא, משמע דרך טיבול דוקא כדרך בני אדם שמתבילין קודם הסעודה כדי שיהיה צמשיך האכילה, וכן פי' הרשב"ם דברים האלו כגון מיני תרגימא וירקות ממשכיין את הלב לאכול, ומשמע כדרך בני אדם העושים כדי שיהיה גורר האכילה אבל לא ימלא כריסו מהם. והא דאמרין כאן שאסור לאכול משעה ט' היינו שאסור לאכול מצה עשירה אבל מצה גמורה אסור מחצות, וכדאמרין בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) האוכל מצה ב"ד כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו ע"כ. והטעם הוא מפני שמן חצות נאסר בחמץ ועדיין לא הגיע שעת מצות מצה עד הערב ודמיה לארוסה שנתארסה לאיש אחד ועדיין לא הגיע הזמן להיות מותרת לו עד שעת נשואין, לכך לא אמר היושב בסוכה בערב סוכות דהוה כבועל ארוסתו, דהתם שאני שהרי אין שם ארוסה דלא נאסר הבית מלישב שם, אבל בערב פסח דנאסר החמץ ולא הגיע הזמן למצה וזה הוי כבועל ארוסתו בבית חמיו, ואומר שם הבועל ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכות מדרות והאוכל מצה בערב פסח מכין אותו מכות מדרות. ודוקא מצה גמורה אסור לאכול אותה פי' מצה שיוצא בה לערב אבל מצה עשירה שאין יוצא בה אין איסור לאכול ומט' שעות ולמעלה אסור מצה עשירה, וכך פירש הרא"ש והטור, ועל פי דרכים אלו אנו לומדים שמי שאין לו מצה גמורה כלל כי אם מצה עשירה אין מצוה כלל לאכול אותה שאם היה מצוה לאכול מצה עשירה כשאין מצה אחרת היה אסור אפילו מצה עשירה לאכול שהרי ראוי להיות יוצא בה כשאין מצה אחרת. ויש לדקדק על זה כיון דכתיב (שמות י"ב) בערב

תאכלו מצות ומצה עשירה מצה היא שהרי כל המנחות באות מצה והיו גלושות בשמן ואם כן היכא שאין לו רק מצה עשירה ולא יכול לקיים מצות לחם עוני לפי לא יקיים מצות מצה לכל הפחות ולפי זה אפילו מצה עשירה אסור לאכול, והא דקתני לא יאכל מט' שעות ולמעלה היינו שלא ימלא כריסו משאר מיני תרגימא, ותנימא שהביא ראייה מדקאמר בפרק ערבי פסחים לא יאכל מן המנחה ולמעלה ומשמע דוקא סמוך למנחה הוא דאסור אבל קודם לזה שרי, ומדקדק הרא"ש השתא במה איירי אי בחמץ הא אסור משעה ד' ואי במצה אסור לאכול בערב פסח ואי במיני תרגימא הא שרי כל היום, אלא במצה עשירה איירי דאסור מן סמוך למנחה וקודם לזה שרי ע"כ דברי הרא"ש, ובודאי אין ראייה לדברי הרמב"ם דלא שריא, במיני תרגימא רק מעט אבל לא ימלא כריסו מהם, ואף לדברי הרא"ש דכל מיני תרגימא שרי אפילו אינו אוכל דרך טיבול אפשר לאוקמה במצה המבושלת ופרוסה קיימת וק"ל בר' יוסי שאין יוצא במבושל דבעינן טעם מצה אף על גב דלענין המוציא בודאי לחם הוא ומברכין עליו המוציא היכא שהפרוסה קיימת ויש כאן תואר לחם, לענין מצה לא נקרא מצה כיון שאין בו טעם מצה שהוא מבושל, ושמא בהאי גוונא שרי בערב פסח דלאו מצה הוא כלל אבל מצה עשירה מצה היא, ואם מיני תרגימא שרי לגמרי אם כן למה הוצרך בגמרא דמטבל במיני תרגימא הוי ליה למימר דכל מידי דלאו פת שרי לאכול משום דלא סעיד אבל בודאי כל מידי אסור לאכול ולא שרינן רק מאי דמביא תאות המאכל דהיינו דבר מועט כגון טבול במיני תרגימא, ועוד דקאמר אחר זה רב יצחק מטבל בירקא וש"מ דלא כל מידי דאכילה שרי אלא כגון הטבול וכיוצא בזה שהוא גורר תאות המאכל, אמנם בודאי הא מילתא נראה פשוט אם אין שום מים במצה דבכהאי גוונא לאו משום מצה עשירה בלבד אינו יוצא בה רק משום דלא בא לידי חימוץ ובודאי במצה שאינה בא לידי חימוץ אינו יוצא בה כלל אף בשעת הדחק דהוי כמו אורז

מהל' חו"מ פ"ו ה"א

דיני איסור אכילת מצה בערב פסח

פרקים ז-ח

פרק ז

איסור אכילת מצה בערב פסח

מקור האיסור 7←

א. כשם שיש דברים שצריך להכינם מבעוד יום ב"קום ועשה", כך ישנה הכנה שהיא ב"שב ואל תעשה", דהיינו איסור אכילת מצה ואיסור מלאכה, כפי שיבואר להלן.

אסור לאכול מצה בערב פסח. ואמרו בירושלמי: "האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו, והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה". וכן כתב הרמב"ם: "ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכים אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו".

טעמי האיסור

ב. כמה טעמים מצינו לאיסור אכילת מצה בערב פסח:

- (א) כדי שיהא היכר לאכילתה בערב³.
- (ב) מצה הוקשה לקרבן פסח, וכשם שקרבן פסח אסור באכילה בערב פסח, כך הדין במצה⁴.
- (ג) כדי שיאכל מצה בלילה לתיאבון⁵.

1 ירושלמי פסחים פ"י ה"א. וראה תוס' רי"ד פסחים צט, ב מהדו"ת ד"ה סמוך למנחה, שלדעת הבבלי מותר לאכול מצה בערב פסח, ואין איסור אלא סמוך למנחה כדי שיאכל המצה לתיאבון בערב. וכן דעת ר"י ענין.

2 רמב"ם חו"מ פ"ר הי"ב. ויש שאין גורסים בלשון הרמב"ם "עד שתצא נפשו", ראה תשב"ץ ח"ב סי' נא, יד המלך להר"א סג"ל לנדא שם, בני בנימין לארד"ת שם, תורה שלמה פרשת בא מילואים סי' לא. וע"ע יפה לבשמים סי' יב.

3 רמב"ם שם.

4 רוקח סי' רפ בשם מנהגים של ר' שלמה. וראה בהגדה שלמה נספחות עמ' קפב אם יש איסור בל תוסיף באכילת מצה בערב^פ. ובספר בית יהודה ח"ב דף יג כתב בשם נודע בשערים, שקודם זמן קיום המצוה לא שייך איסור בל תוסיף.

5 מאירי פסחים יג, א, תפא"י פסחים פרק י אות ג, וראה דבר שמואל פסחים צט, ב ולהלן פרק ח הערה 18.

סדר נטילתם
 המצוה, אבל
 של חג שחל
 ציא ברשות,
 רשות עשאו,
 לה הוא טרוד
 ה כבר אין לו
 בכזית, וא"כ

ך אצל חכם
 הברכה, לא
 אצל החכם,
 שהרי בין בני

י, ט, ויש לחוש
 אה בשו"ת בית
 וכלים הוא לפי
 "וע"ע נשמת
 א סי' פג, בית

הסדר הזריון
 הר"ל ל מצה יצק וינארין
 חלק א

ד) איסור אכילת מצה בער"פ נרמז בדברי הכתוב: "בערב תאכלו מצות", בערב, ולא ביום⁷.

כבא על ארוסתו בבית חמיו

ג. הירושלמי השווה את האוכל מצה בערב פסח לבא על ארוסתו בבית חמיו. והטעם, לפי שהבא על ארוסתו קודם שנכנס עמה לחופה הרי הוא כגרגרן, שהקדים ביאתו לשבע הברכות שצריך לברך, וכלה בלא ברכה הרי אסורה לבעלה כנידה⁸, וכך האוכל מצה בערב פסח הרי הוא כגרגרן שמקדים לאכול מצה קודם שבירך עליה שבע ברכות, ואלו הן: כוס ראשונה מברך עליה ג' ברכות: יין, קידוש, זמן; "בורא פרי האדמה" על אכילת הכרפס, כוס שניה שמברך עליה לאחר ההגדה, והמצה שטעונה שתי ברכות: "המוציא" ו"על אכילת מצה"⁹.

ויש שמנה שבע ברכות אלו באופן אחר: שלוש ברכות בקידוש, "בורא פרי האדמה" על אכילת הכרפס, "על נטילת ידים", "המוציא" ו"על אכילת מצה"¹⁰.

אף שקודם אכילת מצה מברך שתי ברכות נוספות, שהן "גאל ישראל" וברכת "הגפן" שעל הכוס השניה, וא"כ מצינו תשע ברכות קודם אכילת מצה¹¹, יש לומר שהטעם למנין שבע ברכות הוא עפ"י שיטת המרדכי¹² שבזמן הבית נהגו לומר ההגדה ולשתות ד' כוסות ולאכול הפסח לאחר הסעודה, ולכן לא היה להם קודם אכילת המצה אלא שבע ברכות.

יש מהראשונים שמנו גם בענין הנשואין תשע ברכות, שהן שתיים של אירוסיין ושבע של נשואין, וכמו כן במצה מצינו תשע ברכות, שכן לדבריהם יש למנות גם ברכת "גאל ישראל" וברכת היין שלאחר ההגדה¹³.

6 שמות יב, ית.

7 בה"ג הלכות פסח, סי' רפב, רי"ץ גיאנות הלכות פסח. לדעת הפר"ח סי' תעא סעי' ב ובעל יצחק ירנן בהערותיו לפסקי הרי"ף, לימוד זה אינו אלא אסמכתא בעלמא. ואילו החת"ס (בתורת משה פרשת בא) והגליוני הש"ס (בפסחים צט, ב) כתבו שמפסוק זה למדים שהמצה אסורה בער"פ באכילה מן התורה, כלאו הבא מכלל עשה. וע"ע וישב משה ח"ג סי' עח.

8 מסכת כלה.

9 שבלי הלקט סי' מד. וראה שם הטעם שאינו מונה ברכת "על נטילת ידים". וע"ע להלן פרק פ סעי' יא ספקו של הפרמ"ג אם האוכל מצה בערב בלא ברכה מכים אותו מכת מרדות לפי שדומה לבעל ארוסתו קודם ז' ברכות.

10 ר"י עניו עמ' 50 ב. ושם מנה ברכת "על נטילת ידים" קודם ברכת "בורא פרי האדמה", וראה להלן פרק נד סעי' א מחלוקת הפוסקים אם יש לברך על דבר שטיבולו במשקה ומנהגו שלא לברך, וראה בלבוש שם. ובשו"ת מהר"י וייל סי' קצג מונה ז' ברכות באופן אחר עיי"ש. וע"ע קרבן נתנאל על הרא"ש פסחים סי' ז אות ד בשם מהר"ל.

11 ראה בר"י עניו שם שתמה בזה.

12 בפרק ערבי פסחים בסדר של פסח, וראה להלן פרק סב סעי' ט.

13 ר"י מנרבנא עמ' 56. ובמעשה דוקח סי' לב מונה י' ברכות. וע"ע תורה שלמה עמ' 148. L

יש שכתב הטעם חמיו, לפי שהחמץ מתחילת הערב, ונ עד שעת נשואין¹⁴.

בין סוכה למצה ד. יש ליתן טעם במצה שלא לאוכל (א) רק החמץ לנ בערב, דומה לארוכ אכילתו בער"פ שד נאסר עליו לישוב ב

(ב) האוכל מצה שמברך עליה ז' בר (ג) לא גזרו רק בו

פסח, כדי ליתן היכ שמצד עצמה מוכו כל השנה, כגון סו של מצוה לשייבה

(ד) עפ"י המבוא לפסח והפסח אסור ברכה אחרונה על מצוה. מי שעבר ואבי דבר איסור אינו מ שאין האיסור על ה

14 הגדת מהר"ל.

15 שם.

16 הגר"א רפפורט בקו

האוכל מצה בער"פ

מצוה ורק כשמקדי

חותם המצוה המקד

לאכול קודם הזמן

ולפי"ז, הטעם

בערב, זהו בעצם

חמיו, שהוא מבטל

ראה שרי"ע סי' קצו

17 שו"ת והשיב משה

18 ולהלן בסעי' ג.

יש שכתב הטעם לדמיון שבין האוכל מצה בער"פ לבא על ארוסתו בבית חמיו, לפי שהחמץ נאסר מחצות היום ואילך, ואילו המצה זמנה אינו אלא מתחילת הערב, וכן בארוסה לאחר שנתארסה לאיש עדיין אינה מותרת לו עד שעת נשואין¹⁴.

בין סוכה למצה

ד. יש ליתן טעם למה לא גזרו שלא לישוב בערב סוכות בסוכה, כמו שגזרו במצה שלא לאוכלה בערב פסח. וכמה טעמים נאמרו בזה:

(א) רק החמץ לפי שנאסר משעה שישית, ואינו מצווה באכילת מצה אלא בערב, דומה לארוסה שנתארסה לאיש ואינה מותרת עד לנשואין, ולכן אסרו אכילתו בער"פ שדומה לבא על ארוסתו בבית חמיו, משא"כ הסוכה, הרי לא נאסר עליו לישוב בבית, ואין זה דומה כלל לבוטל ארוסתו בבית חמיו¹⁵.

(ב) האוכל מצה בער"פ דומה לבא על ארוסתו לפי שאוכל המצה קודם שמברך עליה ז' ברכות, וטעם זה לא שייך בסוכה.

(ג) לא גזרו רק במצה שאדם רגיל באכילתה כל השנה, לפיכך אסרוה בערב פסח, כדי ליתן היכר בין מצה של מצוה למצה שאינה של מצוה, אבל מצוה שמצד עצמה מוכח עליה שעשייתה היא לשם מצוה, לפי שאינו רגיל בה כל השנה, כגון סוכה, לא הצריכו חכמים לעשות היכר מיוחד בין ישיבה של מצוה לישיבה שאינה של מצוה¹⁶.

(ד) עפ"י המבואר בטעם איסור אכילת מצה בער"פ לפי שהוקשה מצה לפסח והפסח אסור לאוכלו קודם הלילה, וטעם זה לא שייך בסוכה.

ברכה אחרונה על מצה בערב פסח

ה. מי שעבר ואכל מצה בערב פסח, מברך ברכה אחרונה, ואף שכל האוכל דבר איסור אינו מברך ברכה אחרונה¹⁷, מכל מקום מברך על המצה כיוון שאין האיסור על המצה אלא שהזמן אסור באכילת מצה¹⁸.

14 הגדת מהר"ל.

15 שם.

16 הגר"א רפורט בקובץ באר אברהם א. וראה להלן פרק קלו סעי' א. ובוהו מכואר הדמיון של האוכל מצה בער"פ לבא על ארוסתו בבית חמיו: כשם שבמעשה ביאה לא ניכר שעושה לשם מצוה ורק כשמקדים לביאה נשואין ז' ברכות יש היכר למצוה, ולכן הבא על ארוסתו מבטל חותם המצוה המקדש את החולין, כך האוכל מצה בערב פסח ביטל חותם המצוה בזה שהקדים לאכול קודם הזמן המיוחד לאכילתה, והפסיד ההיכר המיוחד של המצוה.

ולפי"ז, הטעם שכתב הרמב"ם לאסור אכילת מצה בערב פסח "כדי שיהא היכר לאכילתה בערב", זהו בעצם טעמו של הירושלמי המדמה את האוכל מצה בער"פ לבא על ארוסתו בבית חמיו, שהוא מבטל היכר המצוה.

17 ראה שו"ע סי' קצו סעי' א.

18 שו"ת והשיב משה או"ח סי' כה. וראה משנ"ב סי' קצו סק"א, רבבות אפרים סי' קכט אות לח ולהלן בסעי' ו.

י' מצות,

תו בבית הרי הוא רכה הרי שמקדים נה מברך רפט, כוס יהמוציא

ע, "בורא ל אכילת

ישראל" ז אכילת 12 שבזמן דה, ולכן

תים של לדבריהם

ובעל יצחק תורת משה ורה בער"פ

להלן פרק מרדות לפי

מה, וראה ז' ומנהגנו יאופן אחר

באצבע, כלומר זמן שהמקבל כדאי על פי עבודתו לקבל שכר ומסד.

וזה שאנו אומרים הא, פירוש צחינה הנקראת הא שהחסד בא מדה במדה. לחמא עניא, שהמדה היא צעניות ודלות, כיון שאנחנו בגלות ואין לנו עושין רגונו ית' כראוי. וכמו בגלות מצרים שבא החסד עלינו בדרך דילוג וקפיצה, ולא היינו ראויים כידוע. וזה די אכלו אבהתנא בארעא למצרים, כי די מורה על הנ"ל. כי היו"ד מורה על חסד הגדול שעשה היחוד בין יסוד ומלכות, כי כל זמן שהיחוד יותר בקטנות ז"ל טמיר בגוויה חסד עליון וגבוה, וכמו בשביעי של פסח שאז היחוד יותר בקטנות בא השפע מעתיקא (וזה"ק בשלח נב: פ"ע"ח ט' חג המצות פ"ח) עי"ש, כדי לחזק ולהתגבר יותר ולשמור את היחוד שלא יתאחו צו וד"ל.

ד כל דכפין יימי וייכול, דהיינו שאנו מתפללים להבורא צ"ה הנקרא כל, והוא כפין ומשתוקק להתייחד עמנו, והוא יעשה למען שמו לזכותינו שנוכל להתייחד עמו. וזה יימי וייכול, כי אכילה הוא לשון זיווג, כדכתיב (משלי ל, כ) אכלה ומחתה פיה.

כל דצריך, רז"ל מה שירצה הקב"ה שיעשה לו כמלך שמונה לעבדיו. יימי ויפסח. מלשון פה סח, שיבוא וידבר עם עמו ישראל ובוודאי נשמע לו. וזה הכל כליל פסח שמתגלה המלוכה של הקב"ה. ולזה אנו מבקשים שיתגלה עלינו ג"כ המלוכה ויבא ויחידד עמנו וידבר עמנו מה שרונה. לשנה הצאה בארעא דישראל, ואז יהיה היחוד כראוי, ויהיה הצירוף הא, כי נהיה ראויים ליחוד. L

עבדים היינו לפרעה במצרים. ועי"ש צוונות (פ"ע"ח ט' חג המצות פ"ו) דהיינו שלפעמים כשאין היחוד כראוי, אז על כל פנים יש השתוקקות אלל הכלה להתייחד אלל החסן. וכמו המים פנים אל פנים כן יש התעוררות בלב החסן להתייחד עם הכלה. וזה היחוד הוא הצ"ח רק במחשבה. וזה היחוד מאו"א שהם עולמות המחשבה. וזה הצחינה היה בשעת גלות מצרים, ולא נתגלה עדיין עד ויוציאו ה'.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק. ופי' האר"י (פרע"ח טס) צירוף מעשה, ש"ע מ"ה. להמשיך לזעיר אנפין ש"ע נהורין עי"ש. דהיינו אע"פ שבזמן החורבן מדת הא המורה על מדה הנראת ומושגת כנ"ל, שהיא צעניות ודלות. אעפ"כ בחסד הבורא צרא לדיקים בכל דור ודור שעל ידם נעשה היחוד ונתגלה החסד בדיוקן אדם הנק' מ"ה. וזה שהמשיכו חמשה התנאים הק' אלו החסדים הגדולים בדיוקן אדם גי' מ"ה אף שהיו בזמן אחר החורבן.

ברוך המקום. פירוש שהבורא נקרא מקום (צ"ר סח, ט), שעשה מקום לעלמו וגבול צבירתת עולמו על ידי הצח"י שהסתיר את עלמו ונעלם ומסתתר. וזה ברוך הוא, והם ענין אחד. וכל ענין הגבול הוא ליתן תורה לעמו ישראל ולהגלות בדיוקן אדם, ורונה בעבודתינו. וזה ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. כנגד ארבעה צנים דברה תורה, היינו שהיה מציייר כל ארבעה צנים הן חכם והן רשע וכו' והכל גלוי לפניו כמ"ש (אבות ג, טו) הכל לפוי.

חכם מה הוא אומר. מ"ש בהגהות לס

ואף אתה אמור לו מפטירין אחר הו להצטיח לו שבזמן י ממותקים כל הדינים אפיקומן. שהוא אפיק הס"מ של אחר הפסח' שיהיה רחמ

מתחלה עובדי עו ועבשיו קרו פירוש שבעל הגדה סיד ככדי שלא יאמר אדם ה עד הנה אין לי תקנה אדרבה יתחזק האדם ויאמר בלבו הלא מתחלו אבותינו, ואף על פ לעבודתו. ומצינו במדרש: בן מ"ח שנה הכיר א' מטער בעלמו על הש ויאמר לו טל ילדותך כ הנהר ישבו אבותיכם ו ואקח את אברהם ואול דהיינו שעל ידי מהלכו ושלט על ה

* עי' גאולת ישראל ו חכם מה"א וכו'. א הם חרץ כמ"ש בפ (א) מובא במשנת חסידי (ב) חג המצות פ"ו ד' (ג) כבודות ישראל ע

חוב"ק ישראל צ"ח
מ"ח צ"ח קאן

וַיִּשְׁאַלֵנוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֶן הָעַם בְּעֵינַי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מִשָּׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינַי עֲבָדֵי־פְרַעֲה וּבְעֵינַי הָעַם: ם רביעי
 ← ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כְּחַצְתָּ

קָדַם עָמָא וּשְׂאִילֵנוּ גִבְר מִן חֲבֵרָה וְאִתְחַתָּא מִן חֲבֵרְתָהּ מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּזָהָב: ג וַיִּתֵּב יְיָ ית עָמָא לְרַחֲמֵין בְּעֵינַי מִצְרַיִם אִף גִּבְרָא מִשָּׁה רַב לְגִדְרָא בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינַי עֲבָדֵי פְרַעֲה וּבְעֵינַי עָמָא: ד וַאֲמַר מֹשֶׁה כְּדָנָן אָמַר יְיָ כְּפִרְזוֹת לִיִּיָּא אָנָּא מִתְגַּלֵּי בְּגוֹ

לקט בהיר

רש"י

דשכר עבודה קא שקלו עכ"ל, ואינו נראה דאטו האנוש מאלוה יצדק אם מעושהו יטהר גבר (מ"ל): ד וזה לשון שמות רבה: מיד קפץ עליו אלהים כניכול וננס בפלטין של פרעה בשביל משה שאמר לו לא אוסיף עוד ראות פניך שלא ימנא גדאי ואתה מונא שלא דבר הקצ"ה עם משה בנימו של פרעה אלא אותה שעה עכ"ל המדרש, אבל בפרשה הקודמת דהיינו פסוק א' וב' לא אמר רש"י כלום, שנוכל לומר ע"פ פשוטו שלא עתה אמר ה' למשה, דבשלמא פרעה זו הלא משה אמרה לפרעה וא"כ הכרח היה שידבר אליו הקב"ה קודם לאתו משם, משא"כ פרעה הקודמת הייתה לומר לישראל, ואדרכה עוד הייתה לפרעה, א"כ נוכל לומר שאמרה קודם בואו או אחר לאתו, ואין מוקדם וכו' (ד"ד), וכל זה שאמרנו הוא לפי נוסח שלפנינו שרש"י אמר דבריו על מאמר השני, אבל נוסח הרמב"ן ז"ל ברש"י על מאמר הראשון, ונראה כי נוסח הרמב"ן היא המדוייקת שכן איתא בשמות רבה: (ה) פ"י חלות זה פועל הוא כמו תִּלַּק שחתך רימון א' לב' חתיכות, ומשפט הפת"ח חתח אוחיות כל"ב לבוא במקום ה"א, וא"כ קהלות כאילו אמר קהלות לשון הפעיל כמו קהִלְתָּךְ, ואות הכ"ף הוא במקום "כאשר", כשיהיה דבר זה שהלילה תִּלַּקְךָ, והוא ממש בחלות כזיוון לא לפניו ולא לאחריו, וכן קהלות קהִלְתָּךְ, בתרות קהִלְתָּךְ (במ"ח), ואין חלות זה שם דבר מפני הכ"ף שגראשו,

קיים צהם (צרכות ט'): (ד) ויאמר משה כה אמר ה' צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו"ל, שהרי משילא מלפניו לא הוסיף ראות פניו (ש"ר י"ח א'): כחצות הלילה. כהחלק הלילה"י, כחלות כמו (אי"ג) ויאמר רש"י לא אמר רש"י כלום, שנוכל לומר ע"פ פשוטו שלא עתה אמר ה' למשה, דבשלמא פרעה זו הלא משה אמרה לפרעה וא"כ הכרח היה שידבר אליו הקב"ה קודם לאתו משם, משא"כ פרעה הקודמת הייתה לומר לישראל, ואדרכה עוד הייתה לפרעה, א"כ נוכל לומר שאמרה קודם בואו או אחר לאתו, ואין מוקדם וכו' (ד"ד), וכל זה שאמרנו הוא לפי נוסח שלפנינו שרש"י אמר דבריו על מאמר השני, אבל נוסח הרמב"ן ז"ל ברש"י על מאמר הראשון, ונראה כי נוסח הרמב"ן היא המדוייקת שכן איתא בשמות רבה: (ה) פ"י חלות זה פועל הוא כמו תִּלַּק שחתך רימון א' לב' חתיכות, ומשפט הפת"ח חתח אוחיות כל"ב לבוא במקום ה"א, וא"כ קהלות כאילו אמר קהלות לשון הפעיל כמו קהִלְתָּךְ, ואות הכ"ף הוא במקום "כאשר", כשיהיה דבר זה שהלילה תִּלַּקְךָ, והוא ממש בחלות כזיוון לא לפניו ולא לאחריו, וכן קהלות קהִלְתָּךְ, בתרות קהִלְתָּךְ (במ"ח), ואין חלות זה שם דבר מפני הכ"ף שגראשו,

אור החיים

מנרים להלך ולא ציד חזקה ושלחתי את ידי וגו' ונחתי את חן העם וגו' ושאלה וגו'. ונבואה צ' גם כן במדין הודיעו מכת צבורות דכתיב (ד' כ"ב) בני בכורי וגו' והמאן לשלחו הכה אנכי הורג את בנך בכורך הרי צידו מכת צבורות באחרונה. ונבואה ג' בארץ מנרים אמר אליו (ז' ד') כי סימן סוף המכות הוא כשלא ישמע להם פרעה פירוש שלא ירצה לשמוע דבריהם עוד, אשר על כן כשאמר לו אל תוסף וגו' מזה ידע כי הגיע זמן מכה האחרונה שבה ילאו וידע אותה כי היא זו מכת צבורות ששקולה כנגד כל וכו' הנאמרת אליו צסמיכות מלות ושאלה אשכ משכנתה, והוא מה שאמר הכתוב

ויאמר ה' עוד נגע וגו' פירוש כבר אמר ה' עוד וגו' (י"ג) פירוש שהוא מה שאמר בנבואות הראשונות כמו שרשמתי, ולזה אמר משה תקף אל פרעה כה אמר ה' כחלות הלילה וגו'. והגם שלא מנינו שאמר לו ה' שם פרע זה של חלות, ילמד סתום מהמפורש כי כן היו שם הדברים אלא שקצר וממקומו אתה למד כי כן אמר אליו ה'. ומעשה לא נאמרה נבואה זו במנרים"י, גם לא קשה למה יאז ה' פעמים על שאלת כלים ממנרים"י: ד. כחצות הלילה. כבר דברו רבותינו ז"ל (צרכות ד') צטעס אומרנו חללות בכ"ף. ואולי שיכוין עוד על דרך אומרם ז"ל (צ"ר

אור בהיר

נאמרה לו נבואה זו ונבואת פרעה שאחריו, הלא ה' לא דיבר אליו בעיר מלאה גילולים. (מז) ואין הפירוש ויאמר ה' שעמה אמר ה'. (מח) בתוך הכרך. (מט) פירוש צ' פעמים א' במדין וא' כאן, שאלן לא זה אלא אמר הכ' מה שכבר נזה.

מצרים: ה וימ בארעא דמז

ה"י כ"י כעלות, צ פשוטו ליטבו על ו רצותינו לרשו ו ואמר שחמר משה או לאחריו ולא פרעה ויאמרו מז שנינו נוסחאות * דרשוהו ככ

חלות או בחצי או מלאכה ומנועה כמו המעשה ולא אמר וי ושם דבר, שאם יטע המכה מעט אחר ח משא"כ כשיאמר בת במכוון, אלא אמרו: הם אינם יודעים לב

מ"ג) צפסוק (צב) כי ליל ט"ז בניסן הריגת ד' מלכי חמונות, גם היתו במלכי עולס"י כי מלכים גדולים ותי נאחוס, לזה לייך הידוע בעולם שי

אני יונא וגו'. משרתים א מנרים, והעעס שחיה ויאחוס מלאך מצחין הכה ראשונה של אדם וג' לצטני"י זולת

ג) פירוש כל מלכי עו אלא בתוך ו

מִצְרַיִם: ה וַיִּמְנָת פֶּלַ בּוֹכְרָא
 בְּאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא
 הֵלֵילָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:
 ה וַיִּמְנָת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

רש"י

לקט בהיר

ה' כ"ו) כעלות, בחרות הפס בנו (ה' ק"ד ג') זכו פשוטו לישבו על אופניו, שאין חנות שם דבר של חלי, ורבותיו דרשו (ברכות ד') כמו כבחלות* הלילה, ואמרו שאמר משה כחלות דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו ולא אמר בחלות, שמה יטעו אנטגוניי פרעה ויאמרו משה בדאי הואי (אבל הקצ"ה יודע שינוי נשואות * דרשוהו כמו בחני - בחנות - חני).

בחרות או בחני או חנות לילה אני וכו', ומה גם שאין לשון לומר קהקות שהרי אין הלילה פועלת כלום ואינה עושה שום מלאכה ותנועה כמו הגדיש בהעלותו וכאפו של אדם בהחרות (ג"א), ואם הוא לשון ראוי ונכון למה שינה הכתוב בסיפור המעשה ולא אמר ויהי בחנות הלילה (מהרש"א), לזה אמרו ז"ל שמה אמר במקוון לשון זה שיש לו צ" משמעות, פועל, ושם דבר, שאם יטעו עבדי פרעה שכבר הוא חנות ואין שום מכה לא יהיה להם טענה שימלו ויאמרו שהוא שם דבר ויהיה המכה מעט אחר חנות, ואם לא יטעו יאמרו שפי' דברי משה קהלק ואין כאן חילול השם והכחשת נביאתו של משה, משא"כ כשיאמר בחנות ויטעו, וזוה יבא על נכון ג"כ שלא שינה משה דברי הקצ"ה חו"ש, ואמר משמעות ותוכן דבריו במקוון, אלא אמרו זוה הלשון (מ"ל: 1) כוזן ושקרן שנודה דברים מלבו, ופי' רש"י בגמרא אם אני יודע לכיין השעה הם אינם יודעים לכיין השעה וקודם שיגיע חנות יהו סבורים שהגיע ועדיין לא באה המכה ויאמרו משה בדאי הוא הלך

אור החיים

מ"ג) בפסוק (בראשית י"ד ט"ו) ויחלק עליהם לילה כי ליל ט"ו בניסן היה. עוד אמרו ז"ל (צ"ר מ"ב) כי הריגת ד' מלכים שהרג אברהם אצדק כמה אמונות, גם היתה מלחמה גדולה ועזומה ורשומה במלכי עולם כי היו מלכים תקיפים ושלטו על ה' מלכים גדולים ותקיפים ואדם אחד הוא ועבדי ביתו נלחם, לזה לויין לו הזמן ואמר לו בחנות הלילה הידוע בעולם שינאחי לישע אברהם אביהם כמו כן אני יולא וגו'.

אני יולא וגו' פירוש הגם שיש לי כמה משתחים אף על פי כן אני בעלמי אלא בתוך מזרים, והטעם לפני סיבות, אחד לחיבת בנינים שחביב יליאחם על ידו בכבודו ובעלמו, צ' כי אין מלאך מבחין הבחנה הגדולה מי הוא שגורר מטפה ראשונה של אדם שיקרא גם כן בכור הגם שהוא צ' וג' לבטן) זולת הוא היוצר הוא הכורא ברוך הוא מכיר הטיפוח שלר מי ומי הבכור: ד. ומנת כל בכור. ולא אמר והרגתי כל וגו' להיות כי ה' ברוך הוא פועל הטוב בידו אבל פועלת הרע ילו למשרתיו עושי דברו והם יעשו, לזה לא אמר והרגתי אלא ומת פירוש על ידי שליט, ומעשה ה"י, המכה הזכרת הודעת הבכורות זה הוא זה גורם כי המשחית ישחיתנו ומת, ומזה יתגלה פירוש אומרנו והכיתי שהוא על ידי שליט. עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (שבת ל"ד.) יהיב ציה עיניה וקטליה, גם אמרו ונעשה גל של עלמות, והנה דברים אלו בהשקפה ראשונה ירחקם השכל כי איך תהיה רחית לדיק לרעה והלא כתיב (משלי כ"ב) טוב עין הוא יברך, גם לויין ר' שמעון בן יוחאי ז"ל (זהר ח"ג רי"א) לרע עין המזיק בעינו כי הוא חלק רע. אכן אחר ההשקפה בדקדוק אומרם יהיב עיניה היה לו לומר ראה צו בעיניו, אלא להיות כי

אור בהיר

ב) פירוש כל מלכי עולם ידעו ושמעו ובחוסם גם פרעה. בא) וכי ללאת הוא נרין, הלא מלא כל הארץ כבודו, עוד היה לו לומר אלא בתוך וגו'. בב) שגשי מזרים היו להם כמה בעלים. בג) פירוש הלא אמר שיאל בכבודו ובעלמו.

וְאִם יִזְעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְּמַנְאָה לְבַיְתָא: ד' וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת הַבְּיֹתָ מִהַיּוֹת →

רש"י

לקט בדור

ומכילי: (ד) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נזק, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו, ועוד יש בו מדרש (שם - פסחים ס"ג) ללמד^ט אבות, ר"ל היינו הך: ט) שאם רק לפשוטו היל"ל ואם מעט הבית, חיצת ימעט ציו"ד הוא לשון עמיד, שעכשיו אינם מועטים אלא ימעטו לעתיד (ג"א), ולפי הדרוש יהיה פי' "הבית" בני תצורה, כלומר אותו בית הגמנה על השעה

אור החיים

נתכוון. עוד ירמוז צדקדוק עוד חיצת להם, עוד אומרו חיצת איש שלא היה לריך לומר אלא ויקחו שה לבית וגו', אכן ירצה על דרך אומרים ז"ל (תנחומא) בפסוק ויקחו לי תרומה וזה לשונו אמר הקב"ה קחו אותי עמכם, והוא אומרו כאן לך כי זו מלוא ראשונה הודיעם השגת המלוא כי בעשותה ישראל עליו ה' שכינתו צמוד (דברים כ"ח י') וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, גם אמרו כי חיצת מלוא יש בה שם הוי"ה חצי צ"ה (ש"ש) וחצי כפשוטו (תיקוני זוהר תיקון כ"ט), והוא אומרו ויקחו להם איש פירוש על דרך אומרים ז"ל (סוטה מ"ב:) איש אין איש אלא הקב"ה, כי במלוא זו יקחו להם לקיחה גדולה ועלומה והוא איש שהוא אלהינו מלכנו. וראיתי לחת לב למה לא לזה ה' בפסח מצרים על העמאים והערלים ובני הנזר שלא יאכלו מפסח, הן חמת כי אזכרת העמאים לפי מה שכתבנו בפרשה זאת חוקת התורה יש טעם נכון (דברים), אבל הערלים ובני הנזר למה לא לזה אותם ה'. והנה לפי דבריהם ז"ל הוצהרו ישראל על שניהם על המילה כאמור בדברי קבלה (יחזקאל ע"ז) וראשך מתבוססת בדמיק, ואמרו רז"ל (ש"ר י"ט) דם פסח ודם מילה, ועל בן נזר דרשו ז"ל (שם ע"ז) בפסוק משכו וגו' משכו ידיכם מע"ז הרי שהזהיר על הדבר כי קודם מלוא הפסח ילאו מכלל עובדי עבודה זרה וינכסו בכלל ישראל, וכל זה אינו מספיק לקושייתנו כי למה לא באו הדברים בדברי

אור בדור

ע"ה) מהמ"ס נעשה יו"ד ומהלד"י נעשה ה"א. פ) שנין עומאה לא שייך אלא אחר קבלת התורה עיין שם. פא) ולא נהגו בפסח מצרים. פב) כמו שאמרנו משכו ידיכם וכו' מתבוססת בדמיק. פג) מה שאמר הראב"ע ז"ל שפסוק זה יעשו בני ישראל וגו' יכוין על פסח וכו'. פד) הלא זה היה לשנה הבאה, ואין שייך לומר כאן ויעשו. פה) שהרי מה שהיה היה ואין זה מקרי מגלה פנים וכו'. פו) צ"ה העלותך כשזוה על פסח דורות נאמר כן.

מִשָּׁה וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ

עַל אֲמָרָא וְיִסַּב הוּא וְשִׁיבְבָה דְקָרִיב לְבֵיתָהּ בְּמִנְן נִפְשָׁתָהּ גְבַר לְפָנִים מִיבָלָה תְתַמְנֹן עַל

לקט בהיר

רש"י

(רא"ם): י' שעד שהוא חי נקרא שה, ומשנשחט נקרא בשר (במ"ח), ולשון רש"י בפסחים פ"ט, מהיות משה בעוד היותו לשה יתמעטו עכ"ל, ובש"ס כתוב ח"ל מהיות משה קרינן מחיותו לשה לדוחיות אחע"ה מתחלפות עכ"ל ולא משמע בן מדברי רבינו רש"י (ב"ב): יא' אין מכסת אלא מנין שישמעטו למנויו (מכיל'): יב' שאם לומר שלא יצא לידי נותר ושיגיע לכל אחד כזית כזר אמר זאת, ודאי שפירושו אם יכול לאכול, וקמס אכילה זכוית, אבל זקן וחולה שאינם יכולים לאכול כזית אפילו זין אחרים אינם נמנים, ואם יכולים נמנים זין אחרים ולא לבדם, וקמס אדם שאינו יכול לאכול כזית נמנה עם השאר ולא לבדו, כן הוא שיטת רבינו

ש'אחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות* על זה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט, מהיות משה יתמעטו, בעוד השה קיים*, זכויות זכויות*, ולא משנשחט: במכסת. חשבון (חוק), וכן (ויק' כ"ז כ"ג) מכסת הערק: לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן* שאינו שייני נוסחאות * ולימנות. * השה בחויותו. * לוקן ומן.

אור החיים

מלות מילה ומלות משיכתם מעצודה זרה שהוא זכונת זן נכר שזכה ה' הוסיף עוד לומר ויקחו וגו', ואומרו להם כאן רמזי' שלילת זן נכר וערל שלא יוכלו לאכול בפסח כמו שבא הדבר מבואר בזוהר זאת חקת הפסח:

שיהיו זכונת. או ירצה כי זכרת הקודש מרובה הוא וימלא זו שיעור הלריך למנויוי"ט) ולא ימלא המיעוט אלא צדית שהם בני חצורה שלא יספיקו לאוכלו:

ד. ואם ימעט וגו' (ט"ו) הכחזב יתיישב זין לדעת ר' יהודה וזין לדעת ר' יוסי שנחלקו בחצורת כהנים (מכילתא, פסחים ל"ט). לרבי יהודה שאמר לריך שישאר אחד מזני חצורה ראשונה ידוייק אומרו ימעט הצית פירוש שיתמעט מהחצורה ולא כל החצורה, ולרבי יוסי שאמר שלא יניחו הפסח כמות שהוא ידוייק אומרו מהיות משה שמעט שה יתמעט ממנויים ועליו הוא ההקפדה שלא ישאר בלא מנויים, והכחזב שקול הוא. עוד נראה שיכוין לומר שאין דרך שיהיה השה מועט לאוכליו"ט) כי כזית בשר ימלא זו לרבים

לפי אכלו חכוסו. יתבאר על דרך אומרים ז"ל (פסחים פ"ח.) שחט אדם על ידי זנו וזחו הקטנים וגם על ידי אשתו"ט), גם אמרו (שם פ"ו): אם היא למודה לבא אלא חציה אוכלת משל חציה לזד היותה רגילה לאכול שם, והוא אומרו איש לפי אכלו פירוש על אותם שהם רגילים לבא אלא לאכול וסומכים על שולחנו לפי מה שהם ימנה עמו ושם קנו מקומם. עוד יתבאר על דרך אומרים (שם ל'): שאון שחטין עליו הגם שבשעת שחיטה אינו ראוי כיון שיכול לאכול כלילה שחטין עליו, והוא אומרו לפי אכלו פירוש הולכין ונמנין בשעת שחיטה על שעת אכילה. עוד ירצה לפי אכלו על פי מה ששינוי

אור בהיר

פז) בוא"ו של ויקחו כלומר, הגם שלקמן (פסוק מ"ג ומ"ח) יאמר להם בפירוש כל בן נכר לא יאכל זו וכל ערל לא יאכל זו, אעפ"כ אומרו להם גם כאן ברמז. פח) ולא אמר ואם רב השה לבית אחד. פט) ר' יהודה סבר שיכולין בני החצורה למשוך ידיהם ולהמנות על זה אחר, אבל לא כולם, ולכל הפחות ישאר א' מהחצורה השניה, וזה מרומז בחציבת ימעט שפירושו רק שימעט אבל לא שילכו כולם, ופירוש מהיות משה יהיה כדרשת חז"ל הוצא בראש"י כאן. צ) ר' יוסי סבר שיכולין גם כולן להמטין ממנו, רק קודם שימשוך ידו האחרון מחצורה ראשונה, לריך שימנה עליו א' מחצורה השניה, כדי שלא ישאר השה בלא מנויים אפילו רגע, ולדעתו יהיה פירוש הכחזב על זה הדרך, מה שהתנאייתי ואמרתי ימעט הצית ולא כולם זה דוקא מהיות משה, דוקא השה ימעט ולא ישאר ריקם אבל בני החצורה רשאים לילך גם כולם ואין קפידא להיות דוקא ימעט. צא) ופירוש הכחזב, יומר שכית שימעט הצית והבשר יהיה מרובה לאוכלו, מהיות שכית שימעט השה. צב) ופירוש הכחזב כמו בדרך הקודם, אלא שבדרך הא' אמר שעל פי דרך הטבע יש זו כזיתים הרבה, וכאן אמר שיצא זו הצורה חוץ לדרך הטבע. צג) למה כפל, הלא זה נכלל במאמר ואם ימעט וגו'. צד) פירוש

על אחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות* על זה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט, מהיות משה יתמעטו, בעוד השה קיים*, זכויות זכויות*, ולא משנשחט: במכסת. חשבון (חוק), וכן (ויק' כ"ז כ"ג) מכסת הערק: לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן* שאינו שייני נוסחאות * ולימנות. * השה בחויותו. * לוקן ומן.

אמר: ה אמר שתה יהי לבון עזיא תסבון: ו

יכול לאכול כזית (ה) תמים. בלא קרוי זן שכה, ו הכבשים ומן ה' קרוי שה, שנאמר לכם למשמרת.

עולם, וכל משך שג בשעה ד' אחר להריני שלימים אלא הוא יון בכל אחד כשג זן שג שה לבית אבות וכאן אינו, שכל הפרשה ב התורה מלוא לשמור מש"א"כ הלקיחה פי'

בפסחים (שם) ז' התם שוחטים חזון ועולא אמר אף ט כל שיכול לאכול אומרו לפי אכלו אכילתו של פסח לאוכלו הגם שבש עליו, ולפי זה הו' שלו חל ציום י"ד שאמרו שם בחזון סברת חנה שסובו הוא (במדבר ט') פי כן נדחו לפסח

ימנה אותם אפילו שלא היו, ולא היה ציוס ז' ויקחו להם שבפסוק הר די. קא) שלא יפ

תִּכְסֹּפוּ עַל־הַשָּׂהָה: הַשָּׂהָה תָּמִים וְזָכַר בֶּן־
 שָׁנָה יִהְיֶה לָּכֶם מִן־הַכֹּבָשִׁים וּמִן־
 הָעִזִּים תִּקְחוּ: וַיְהִי לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת

אמרא: ה אמר שקלים דבר בר
 שתה יהו לבון מן אמריא ומן
 עזיא תקבון: ו יהי לבון לממרא

רש"י

לקמ בדיר

יכול לאכול כזית (מכילי): תכסו. תחמוך (אונק):
 (ה) תמים. בלא מוס (י) (מכילי): בן שנה. כל שנחוי (י)
 קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו (סס): מן
 הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה (י), שאף עז
 קרוי שנה, שנאמר (דברי י"ד ד') ושה עזים (סס): (ו) ודחה
 לכם למשמרת. זהו לשון בקור (י), שעעון בקור
 עולם, ובכל משך שנחו כשר הוא, דהיינו מיום השמיני והלאה עד שנעשה בן שנה שלימה, ואפילו נולד אשקד י"ד ניסן
 בשעה ד' אחר להרים כשר להקריבו בשעה ג', הגם שנחמדש לו שנה בא' צמשרי או בא' בניסן, ולהפך הגם שאינו בן צ' שנים
 שלימים אלא הוא יותר משנה אחת מעת לעת נקרא בן שמי שנים ופסול הוא (בד"י), וראיה לזה שבנוכת הנשיאים נאמר
 בכל אחד כבש בן שנחו, ובסוף נאמר כבשים בני שנה שנים עשר (חזק'): (טז) פי' שלא תאמר מאחר שהכתוב ליה ליקח
 שה לבית אבות וכאן אמר ומן העזים זה יכריחך לומר שא"ז זו וא"ו המוסיף שרריך ב' קרבנות כבש שהוא זה וגם עז, זה
 אינו, שכל הפרשה בלשון יחיד נאמרה ואין צריך לאל אחר, ושה זה שאמרתו לך יהיה או כבש או עז (רא"ם): (יז) ואין
 התורה מורה לשמור מנגינה וכדומה, וזו חיוב לדורות שקרבן פסח (וכן קרבן תמיד) צריך ציקור ד' ימים קודם השמיטה,
 משא"כ הלקיחה פי' להפרישו ולקדשו לשם קרבן פסח ולמנות המנויים עליו שצריך דוקא צעשור לחדש כבר אמרנו שזה

אור החיים

בפסחים (סס) זכ וכו' שוחטים עליו וגם אמרינן
 החם שוחטים וזורקין על עזוב יום ומחוסר כפורים
 ועולא אמר אף על עמא שרץ עד כאן, והטעם הוא
 כל שיכול לאכול את פסחו בעת אכילתו, והוא
 אומרו לפי אכלו פירוש אין הולכים בו אלא לפי
 אכילתו של פסח וכל שבשעת אכילתו הוא ראוי
 לאוכלו הגם שבשעת שחיטה לא היה ראוי שוחטין
 עליו, ולפי זה הוא הדין עמא מת אס היה יום ז'
 שלו חל ציום י"ד שוחטין עליו ואוכל לערב. ומה
 שאמרו שם בחזרת כהנים והוצא בפסחים דף ל'
 סברת חנא שסובר כי ולא יכלו לעשות הפסח ציום
 ההוא (במדבר ע' ו') יום ז' שלהם היה (י"ב) ואף על
 פי כן נדחו לפסח ב', דוקא עומאת מת דחמירא

ולזה אמר (סס) לנפש אדם הגם שלערב היו
 עובדים. ולר' יוכי הגלילי (סס) נוכל לומר
 שאפילו עמא מת שחל ז' שלו ציום י"ד שוחטים
 עליו. ומה גם אם עזבו וכדעת החוספות בפסחים
 דף ל' ולדעת הראב"ד שהשיג על רמב"ם בפ"ו
 מהלכות קרבן פסח (י"ב) יעויין שם דבריו והוא היותר
 קרוב לפשטא דסוגיא:
 דה. ומן העזים תקחו. טעם שהולך לומר
 תקחו (י"ב) לומר אפילו יש כבשים יכול
 ליקח מן העזים, לזה סמך לקיחה לעזים (י"ב):
 ו. ודחה לכם למשמרת. פירוש צריך שמירה (י"ב)
 כדין קדשים כיון שקרא עליו שם פסח.
 עוד ירמוז על דרך אומרים ז"ל (שיר השירים רבה

אור בדיר

ימנה אותם אפילו שלא בידיעתם. (צד) שדורש דוקא ציום ההוא לא יכלו אכל למחר יכלו. (צו) שסדר נושאי ארזו של יוסף
 היו, ולא היה ציום ז' שלהם. (צז) וסובר גם כן בהוספת שאמר עבילה שוחטין עליו, ולא בהרמב"ם ז"ל. (צח) ולא סמך על
 ויקחו להם שבפסוק הקודם. (צט) לומר תקחו אפילו לכתחילה. (ק) קשה ליה היה לו לומר ושחטו אותו ציום ארבעה עשר וגו'
 ודי. (קא) שלא יפול בו מוס. ודע שמכאן למדו זכרונם לברכה במכילתא שקרבן פסח צריך ציקור ד' ימים, וכן חמידים (לא שאר

ההורר לענין הנה ענין המצה היא נקי בלי שום תערובות טו"ר כלל ואיננה צריכה ברור כלל לכך נאמר בזוה"ק (כ קפג, ב) כי המצה היא מיכלא דאסותא שהוא הטוב של הנפש והיא מיכלא דמהמנותא כי בהיות שאין בה תערובות טו"ר כלל הנה הוא באמת טובה להאוכל כי נכון ובטוח שלא יזיק. לו כלל לנפשו והוא מיכלא דמהמנותא כנ"ל והנה כי כן כאשר באו המלאכים אצל א"א ע"ה ורצה להנות אותם מנכסיו ובה לתת לפנייהם לאכול הנה לא היה יכול לתת להם מאכלים שהם מתערבות הנ"ל כי לא להם התיקון זה כי הם כולם קדושים וטהורים ע"כ (יומא כח, ב) כאשר ידע וקיים א"א אפי' עירובי תבשילין פי' עירוב המאכלים לברר אותם כנ"ל לכן טרם נתן לפנייהם לאכול נתן לפנייהם רק בחי' הטוב וכירר כל התערובות של המאכלים האלו. וזהו מציעא פו, ב) קמא קמא דתיקון אמטי ואייתי קמייהו. כי הוא תיקון כל המאכלים להשאירם רק בחי' הטוב לבד ואז נתן לפנייהם. וזהו (בראשית יח, ז) ויקח בן בקר וך וטוב סיפר לנו הכתוב כי הבן בקר היה בלי שום תערובות הנ"ל והיה רך וטוב לבד בלי שום תערובות רע כלל. וזהו (שם יח, ח) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו כי אז היו נשענים תחת העץ החיים תיקון עץ הדעת ויאכלו והוא עץ החיים הידוע. אבל אצל לוט שלא היה כוחו גדול כ"כ להעלות כל ברורי המאכלים טרם נתן לפנייהם לכן נאמר (שם יט, ג) ומצות אפה ויאכלו לא יכלו לאכול מזבחו רק המצות להיותם בעצמם מבחי' הטוב לבד כמו שנתבאר:

גילוי שכינה הוא בחי' ארץ ישראל כמבוי ל"ח. נמצא כי בשעת הגאולה היה להם לישראל בחי' א"י ממש בכל מקום מושבותם כו'. וכך הוא הבטחה לישראל לעולם שבכל ליל פסח כבואם לאכול המצה והמרור וכל הסדר יזכו לעורר בן למעלה להמשיך עליהם בחי' גילוי שכינה וקדושה של מעלה וזהו בחי' ארץ ישראל כנ"ל. וז"ש והי' כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני וכו' ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה רמז להעבודה בארץ עליונה ואז (שמות יב, טו) שבעת ימים מצות תאכלו. וזהו (ויקרא ו, ט) מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוה שקדושת א"י ובהמ"ק ואוה"מ בא לכאן. וכן מבוי בתרגום יונתן (שמות יט, ד) שבשעת אכילת הפסח היו בארץ ישראל ע"ש:

→ **דולקח** הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכוסו על השם (שמות יב, ד). הנ"ל לרמז בפסוק הזה על מעלות וגבהות הלילה הזאת של פסח. דהנה כבר נתבאר הענין שאמר משרע"ה (שם יא, ה) כחצות הלילה ולא אמר בחצות כמו שהקשו זה בגמ' (ברכות ג, ב). אך זה מבואר עפ"י המובא בזוה"ק כ"פ כי עיקר הנס בלילה הזה היה בחצות הלילה שהוא העת רצון (וזהו ב לו, ב) שהקב"ה נכנס לג"ע להשתעשע בנשמות הצדיקים ובאותו חצות של פסח לא נכנס לג"ע כי אם לפדות את ישראל ממצרים. וזהו הפי' כחצות הלילה כמו בכל חצות הלילה אני יוצא לג"ע אבל עתה אני יוצא בתוך מצרים. והנה כן מבוי בזוה"ק פ' בא (וזהו ב מ, ב) ובר"מ שם וכפי' בהעלותך (וזהו ג קמט, א) ע"ש כי כך בכל ליל פסח הקב"ה מתענג עם כל הפמליא שלמעלה מהשירות ותשבחות והסדר וסיפור יצי"מ בלילה הזה. ואינו נכנס לג"ע בחצות לילה כ"א לשמוע שירות ותשבחות של ישראל. והנה זהו שרמו הכי' בזה כי בלילה הזה של פסח ולקח הוא יזכה ליקח הקב"ה שנקרא הוא כנודע ע"ד (שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה וזה ולקח הוא ושכנו רמז קב"ה ושכינתו הקרוב אל ביתו הם כל הפמליא שלמעלה במכסת נפשות הם נפשות הצדיקים שבג"ע כולם נקבצו

המשחה
לו ועין
רבה
מצות וכן
אוכלים
מיכלא
כי אמנם
של אדם
בתוכם
והנה
כוכבים
מאכלים
זבעש"ט
בהם
ל השנה
ולא יש
וב לבד
כי מצה
סטרין
דש לדי
זמנחות
זו"ש
הוציאו
גורשו
קליפות
יב, יז
ורצאתי
י' ע"י
בד כי
ם הם
או כל
דגים
י' בלי
המן
יאכים
נבלע
דושין
הוא

ספר גמרא שלמה ז"ל מוזני

מובל"ר שלמה הכהן מנאצמסק 133

ובא ד' אלקי עם כל קדושי עמו לשמוע ולקבל המצות ומעש"ט של ישראל בעוה"ז. וזהו איש לפי אכלו תכסו על השם הוא לפי כוונת אכילתו יכוון להמשיך רחמים וחסדים על ישראל. וזהו תכסו לשון כיסוי לכסות ולחסות על ישראל שהם שם פזורה (ירמיהו נ, יז). וז"ש בגמ' (נזיר כג, א) שנים שאכלו פסחיהן אחד אכלו לשם אכילה גסה ואחד לשם פסח ע"ז הכ' אומר כו' ע"ש. ולמה נקטו זה באכילת פסח דוקא ולא באכילת קדשים ומעשר שני וכיוצא בהם אך זהו באמת להיות (וזהו כ מ, ב) כי בלילה זה המלך והשכינה וכל משרתי עליון וצדיקים שבג"ע כולם באים לעוה"ז להשתעשע עם ישראל. לכן האוכל לשם אכילה גסה הוא נבזה מאוד לפני המלך בעמדו לפני ד' ומלאכיו אשר לפניו ויתנהג כאחד הריקים לכך צריך לירא ולרגז בלילה הזה מפני פחד ד' ומהדר גאוונו: L

והשיאנו ד' אלהינו את ברכת מועדיך. הנראה לבאר פי' הלשון והשיאנו. דהנה כתיב (דברים טז, ג) למען תזכור את יום צאתך מארמ"צ כל ימי חיך. הפי' בזה הוא כי צריך להמשיך בחי' הזכרות והשפעה מיום צאתך מארמ"צ אל כל ימי חיך כי כן כתי' מקדש ישראל והזמנים. מקדש ישראל כל הימים ע"י בחי' הזמנים וימים טובים. וכ"כ (שמות יג, י) ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה על כל הימים. הכוונה בזה לפ"מ שבארנו לעיל כי בפסח הי' היחוד בהתגלות אור העליון לישראל מאד בבחי' גדלות וכמוב' בזה"ק (ב רעה, ב). משכו וקחו משכו יומין עלאין ליומין תתאין. וזה הרמז (שמות יא, ה) כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים. שבחצות הלילה הזה איננו יוצא לג"ע להשתעשע עם נשמות הצדיקים כמ"ש בזה"ק על פסוק והמלך קם בחמתו ממשחה היין אל גינת הבייתן ע"ש רק לחיבת בני' אני יוצא לעוה"ז בתוך בני'. וכן הוא מבואר (מד"ד שמות בא יז, ב) כשאכלו בני' את הפסח הריחו ריח גן עדן שהוא מריח הקב"ה שבא בתוכם כנ"ל. והבן. נמצא כי בפסח הנה היחוד קב"ה עם ישראל ובפסח נתקדשו בני' ע"י המצות וביאה נשואין עושה והוא מקדש ישראל והזמנים העתידיים לבא

כל הימים (גיטין פג, ב) כי היום אי את אשתי ולמחר את אשתי לא אמר כלום. לכן אנו מבקשים והשיאנו הוא לשון נשואין שיהיו לנו ברכת נשואין הללו של מועדיך לחיים ולשלום תמיד כל הימים גם שיהי' נמשך הקדושה בתוכנו על הזמן העתידי בבחי' נשואין כנ"ל ביאה נשואין עושה ביא"ה כ"א י"ה ויהי' הקדושה הזאת בלי הפסק עד הרגל הבא עלינו לטובה. אמן:

מקדש ישראל והזמנים. דהנה אנו אומרים אשר קדשנו במצותינו. וכבר נתבאר כי כל ברכה ומצוה שהאדם עושה נמשך לו אח"כ קדושה יתירה לשעתה לעשות המצוה. מצוה גוררת מצוה (אבות ד, ב) וע"י עשיית המצוה נתקדש האדם ביותר אח"כ כמבואר בהאריז"ל ענין גדלות ראשון וגדלות שני. אך אנו אומרים בכל מצוה לשם יחוד קב"ה ושכינתו ולאוקמי שכינתא מעפרא להקים סוכת דוד. פי' מלבד היחודים הנעשים בשעת עשיית המצות יהי' ג"כ פעולת המצות גורמים לקרב הגאולה העתידה לאוקמי שכינתא מעפרא ועל כזה אמרו ז"ל (ערויות ח, ו) קדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל פי' ע"י קדושת המצוה יומשך הקדושה לע"ל להקים סוכת דוד. והנה כי כן יבורך גבר ירא ד' (תהלים קכח, ו) בקדושת המועדים נמשך הקדושה לע"ל כמו בפסח נמשך ומתעורר הגאולה ועת רצון לגאולה העתידה וזהו (ידיד נפש) מהר אהוב כי בא מועד וחננו כי המועד הוא עת רצון ונכון לחוננו בגאולת משיחנו ב"ב. וזהו ג"כ מקדש ישראל והזמנים כי כאשר נתקדשו בני' פ"א בקדושת החג הנה הקדושה הזאת לא פקעה בכדי. וממילא נמשך להם לזמנים הבאים אחריהם עד הרגל הבא לטובה. וזהו מקדש ישראל והזמנים שיהי' נמשך הקדושה להזמנים הבאים לשלום:

אמר ר' יוסי מימי לא עברתי על דעת חבירי יודע אני בעצמי שאינני כהן ואם אמרו לי עלה לדוכן אני עולה (שבת קי"א, ב). ואמר ר' יוסי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי פרש"י לראות מי יעמוד אחרי כי אף בפני הבעלים אני אומר. הנראה בקישור ב' המאמרים האלו וגם איך שייך

שיאמרו לו עלה לדוכן פתי' (במדבר ו, כג) כה ח בלשון הקודש. הכוונה לשונו לשון הקודש לא לשה"ר חלילה על שו לברך את בני' באהבה שפוגם חלילה את לשו תשרה הברכה על לשו בני' צריך להמשיך עי פי' כולם אהובים כו' וראוים לברכה לכן אי כל ימי מלדבר לשו מבני' לו נאה לברך טובים בעיניו והוא הל כהנים וכמ"ש (ויקרא ט, העם ויברכם וירד מו לברך את העם או ירד לעלה זכרם שחטא שו הוא הרודף שלום ל לברכם. וזהו שאר"י הדור לברך את שום בעצמי שאינני כהן וצו מעולם לא אמרתי דבר שום לשה"ר חלילה ע נאה לברך את ישראל:

ליום

בלילה ההוא נדרה ש ספר הזכרוננו כאשר נתבונן עניני להוציא דבר בקשתם עצום על תהפוכות דו ידע מדרכי אשר נעש לבא אל המלך להתו כאמרה (שם ד, יא) כל יקרא אחת דתו להמ להשיב לה (שם ד, יז) נפשה ואח"כ נתהפכו ו

לכל אדם בגשתו אל הרנה ואל התפלה. וז"ש (בראשית כו, טו) ותקח רבקה את בגדי עשו כו' החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן. פי' שלקחה אותו התאוה והחשק והרצון שיש לאדם לעניני עוה"ז בוריוות גדול כדי להרוויח כסף וזהב והם בגדי עשו בזה החשק והרצון יעשה המצוה. ואז השכינה תעלה לרצון למעלה להיות מטעמים לאביך כאשר אהב בדחילו ורחימו. ועוד תזכה (שם כו, כח) ויתן לך כו' ועל פי הדין תזכה לרב טוב בשכר קיום המצות הכורא ב"ה:

76 מצות תאכל במקום קדוש בחצר אוהל מועד
 יאכלוהו (ויקרא ו, ט). כבר מבואר בפני' לרמו שייכן א"ע קודם פסח לקדש ולטהר א"ע להיות כלי מוכשר שיבא לתוכו המצה במקום קדוש ואז בחצר אוהל מועד יאכלוהו. שיהי המקום שהוא עתה פה כמו חצר אוהל מועד. וז"ש בתרגום יונתן בפ' יהרו בפ' (שמות יט, טז) ואשא אתכם על כנפי נשרים. כי בשעת עשיית הקרבן פסח במצרים הי' העמוד ענן נושא אותם אל הר הבית לעשות שם הקרבן פסח ואח"כ הי' מחזירים למצרים ומשם יצאו למחרת הפסח. כמו כן עתה באכילת מצה בכוננה נכונה בקדושה ובטהרה נתקפל בחי' ארץ ישראל תחתיו ומקומו קדוש בבחי' חצר אוהל מועד. בזה יש לישב הפסוק בפ' בא (שם יג, ה) דכתיב והי' כי יביאך אל הארץ כו' ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה דמשמע כי כל המצות הנוהגות בפסח הם דוקא בביאת הארץ. וזה תמוה הלא המה המצות התלוים בגוף וגם במדבר נצטוו על קרבן פסח. וגם עתה בגלות גוהג חיוב אכילת מצה. אך לפי הנ"ל ניחא. כי גם עתה יכול לבא לאותו בחי' ארץ ישראל במקום שהוא עומד עתה אם הוא אוכל בקדושה בהכנה הראוי'. וז"ש בעל הגדה בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים. כי ענין יצי"מ הוא כשאדם יוצא ממאסר היצר ונכנס להקדושה להיות דבוק בהבורא ב"ה אשר הוא מלא כל הארץ כבודו לכן ממילא גם המקום הזה הוא במקום הקדוש. וז"ש ובמורא גדול זה גילוי שכינה. כאשר כבר

בארנו מגודל קדושת לילה זאת אשר הש"י כביכול מתדבק עם כאו"א מבניי כמ"ש (שמות יא, ח) כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים. כי בכל חצות לילה הש"י נכנס בג"ע להשתעשע שם עם הצדיקים (וזהו ב לו, ב) כמ"ש בזה"ק (ב, קצו, א) בפ' (אסתר ז, ח) והמלך שב מגינת הביתן אך בלילה זאת אינו נכנס לג"ע רק בתוך בניי העושים רצונו במצות הנהוגים בלילה זאת באכילת מצה וסיפור יציאת מצרים. וזהו שאמר ובמורא גדול זה גילוי שכינה:

א"י מצות תאכל במקום קדוש (ויקרא ו, ט). הנראה לרמו בזה גודל מעלות אכילת מצה שהוא דומה קצת לאכילת קדשים. כי הנה כל המצות הם נעשים בגופו של האדם מבחוץ. אך מצות אכילת מצה ואכילת קדשים הם נכנסים בגופו של האדם בפנים לכן נקראו קרבנות שמקרבת את האדם ברפואת הנפש בפנימיות כמ"ש (ויקרא א, יג) והקרב והכרעיים ירחץ במים. וז"ש (שמות כט, לג) ואכלו אותם אשר כופר בהם כי הם תועלת גדול לקדש את האדם בפנים כמ"ש (תהלים קג, א) וכל קרבי את שם קדשו כמ"ש חזו"ל (שבת מא, א) הסיקו בפנים כי נכנס בכל האיברים הפנימים לקדש ולטהר אותם. וגם ענין אכילת מצה הוא נקרא בזה"ק (וזהו ב קפג, ב) מיכלא דאסותא. כי הוא רפואת הנפש בפנים והוא ג"כ תועלת לאדם ע"י שמכין א"ע בהכנה דרבה בתשובה ומעש"ט שיהי הגוף טהור ומוכן להכניס הקדושה בתוכו ע"י אכילת מצה. וז"ש מצות תאכל במקום קדוש בהכנה הראוי' או בחצר אוהל מועד יאכלוהו כמו אכילת קדשים בחצר אוהל מועד:

עוד י"ל מצות תאכל במקום קדוש כו'. שיהי האדם כוונתו לאוקמי שכינתא מעפרא. ומצפה ומיחל על הגאולה במהרה. ויזכה לאכול במקום קדוש בחצר אוהל מועד יאכלוהו. וז"ש בזה"ק וכולהון חדאין בפורקנא דמאריהון. שזהו עיקר השמחה שיהי הגאולה במהרה יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו (תהלים קד, לא):

עוד בד"א מצות תאכל במקום קדוש כתיב בלשון נפעל. הענין בזה כבר בארנו כי כל המצות

שהאדם עושה בכוננה למטה הו' להיות נעשה למעלה. וז"ש אשר הנה האמור כאן שיהי אכילת מצה לעשות היחוד למעלה שיהי נא למעלה כמוה במקום קדוש כמוה א"י מצות תאכל במקום קדוש ו לנו דרך הישרה להכין את יום החג הקדוש לקיים מצות : א"ע בתשובה שלימה על כל נ להתקדש ולהטהר כדי שיהי כ בקרבו קדוש להכניס המאכל ע קדוש ואז יזכה בשנה הבע"ל ב יאכלוהו בביאת הגואל ב"ב. וזה דכתי' (שמות טו, ה) והכינו את א כלי מוכשר לקבל קדושת שבת בפ' (שם יב, כא) משכו וקחו לכם (תרגום יונתן בן עוזיאל) משכו ידין התאוות ומעשים זרים שעשה עד המצות צריך להיות (תהלים לד, טו) ועשה טוב תחלה יסור מהרי המצוה. וזהו וקחו לכם. שיהי האדם בעודנו משוקע ומלוכלך המצות המה הולכים לסט"א ח"ו קיט, קלד) פדני מעושק אדם כו' השפעות ח"ו וזה (אבות ב, ז) קו ד"ת לעצמו דייקא. כי האדם קונ כל המעש"ט שלו ולא ישלטו בו ידו כל השפעות רק לכנ"י. ו תערוך לפני שלחן נגד צוררי כו' כימי הרצון בחודש ניסן להתפלי כמ"ש כמ"א (ברכות לה, ב) לתלמידיו לא תתחזון קמאי לו ביומי תשרי כי היכי דלא לטר שתא. דלכאוי תמוה כי תלמידיו מעובדי אדמה להיות להם טרד בעסקים הללו. אך הרמו כי ביו לעשות לבקש ג"כ על הפרנסו טרדות כל השנה כי באמת היא ו להאדם טרדות בזה ועל פת-לחו

מות"ר שלמה הכהן זצ"ל מראזנסק
 ספר תפארת שלמה חי מו"ד